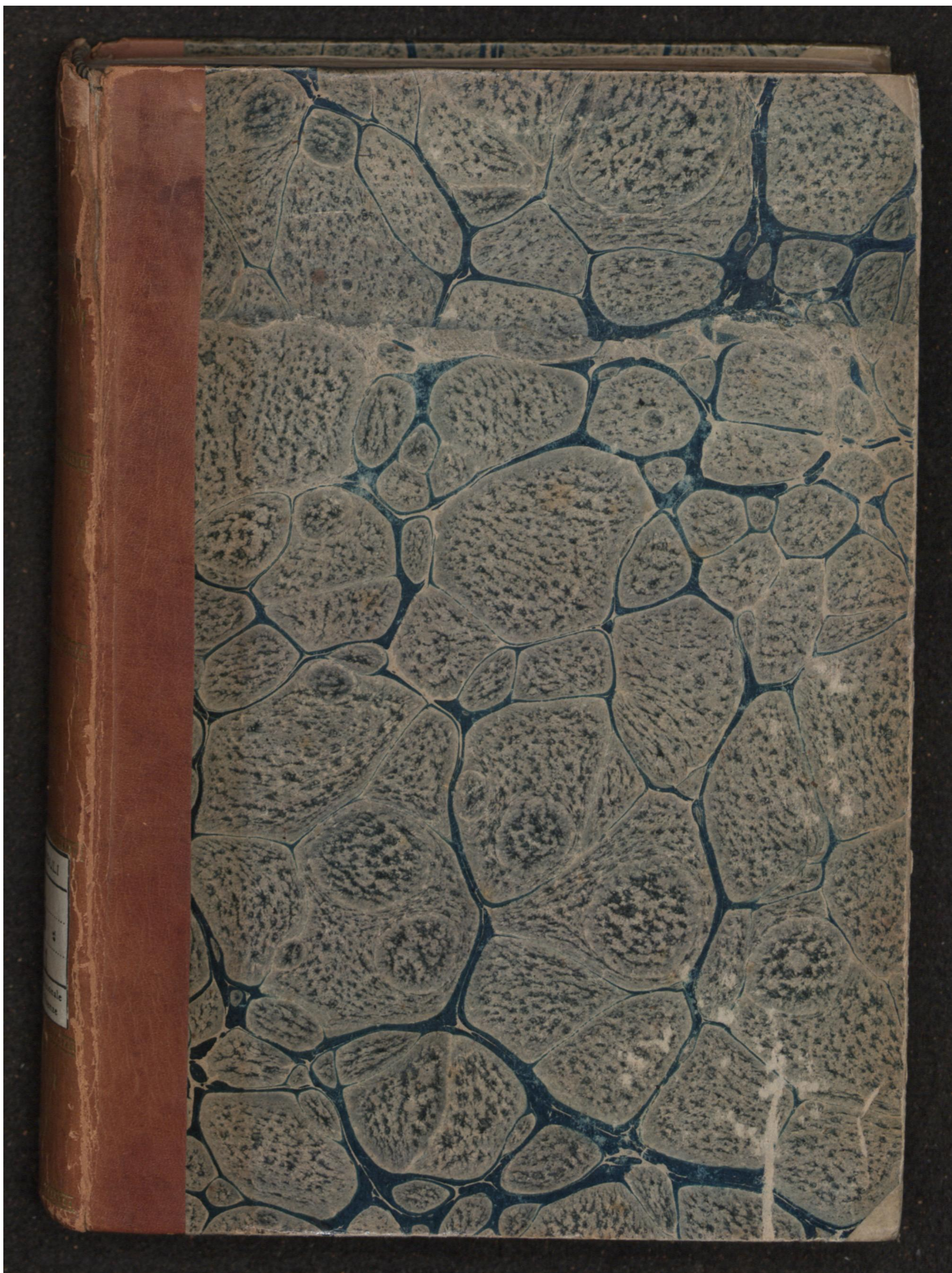
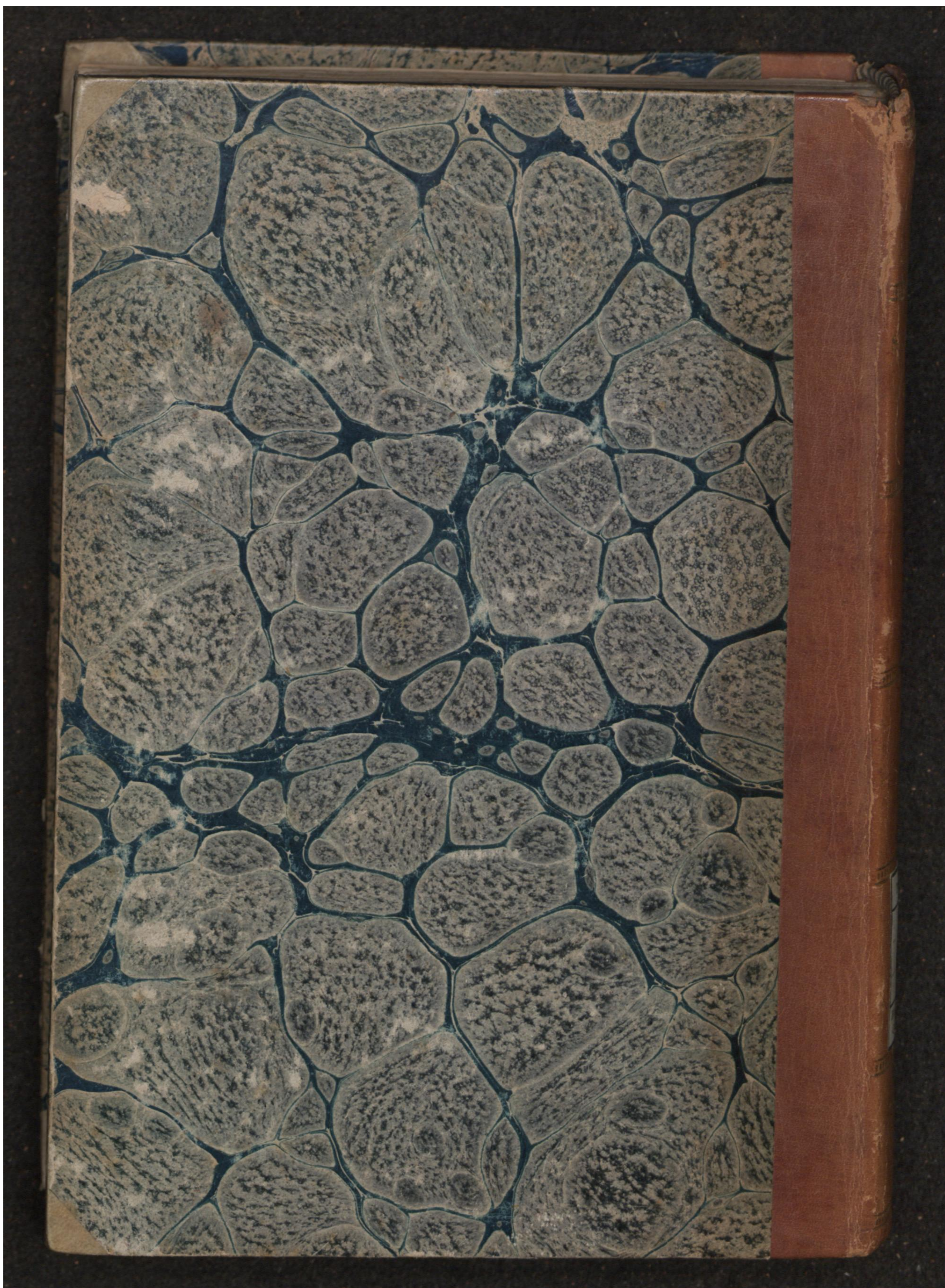

VII
AVGVSTIN
SERMONES
EC.
155
INCUNABULI
L
6
61
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze
MEDIOLANI
1479

¶ Eusebii Conradi Mediolanen canonici regularis: congregationis lateranen de dignitate canonicorum regularium: deque ipsorum & monachorum differentia Ad. R. in christo patrem & dominum do. lo. arcimboldum tituli Sancte praxedis presbyterum cardinalem dignissimum & protectorem optimum libellus.

Raue admodum mihi desidie crimen multisque molestum reuerendissime presul impingendum an tribunal cristi quandoque fore non dubito si ea de re uerba non fecero: quam nonnulli dum negligunt: sepe numero ordinem ac dei cultum offendunt: & prauis operibus dei sapientiam ex qua ornate cuncta procedunt inficiari non desinunt: tantaque quorundam inoleuit ambitio qui ordines nomine potius quam opere nuncupantur: ut modo suis honoribus immo libidinum fauere possint an fractibus & digniores sanctioresque ceteris apparere illis preferre sese non dubitent quorum institutio uitaque apostolicis educta de moribus toto est orbe colenda Ne igitur in rogationibus & supplicationibus quas processiones uulgo appellare consueuimus: ubi nonnulli quandoque solutarum pecudum more prosiliunt: quo appetitus aut casus eos attraxerit preposterus ordo fiat sicuti a plerisque factum esse compertum est: ita deinceps fieri possit: operecium duxi Reuerendissime dominationi tue describere que ex sanctorum canonum auctoritate collegi: & que per amena scripturarum prata legendo de ordinis necessitate atque uarietate decerpsi: ut iis tanquam floribus infantium more una contextis serta fiant quilibet multorum superborum insanorumque capitibus tue Reuerendissime dominationis opera mediatur. & iis ueluti pastorali fuste petulantium ac furenttum capellarum

possit lasciuia coerceri. Pastoris nempe munere gre/
ges non solum extra caulam a ferarꝫ seruari debet in
cursibus sed clausos ē ne inuicē extollentie cornu se
feriant: & obtrectationum dentibus se dilacerent. inte
to necesse est pastoris officio custodire. Quod nimi/
rum facillime fiet si hos nostros flosculos reuerendis
sima dominatio tua amplecti sua sacra manu digna/
bitur Non ꝙ pc'are moruꝫ tuorum grauitatiatqꝫ sapi
entie heg nostra conueniant: sed quia nostro ꝓposito
aliorūqꝫ curande molestie qui cenodoxie morbo la/
borant satis congruere uideantur. Nam corporꝫ me/
dici ea que alios quoscūqꝫ uidēdo nō stomacbari no
possent eo ipsi libentius forti animo & accuratissimo
ꝑscrutātur quo facilius accipiūt grauioribus morbis
non posse aliunde aliterqꝫ mederi. Reuerendissimam
igitur. D. tuā que et medici spūalis & pastoris gerit of
ficiū: queso ut pro sua singulari humanitate dignetur
admittere que serui sui munere & opera perferuntur.
Nec qualia quantaqꝫ sint intueatur: qm̄ admodū exi/
gua & tam ꝑstantissimi uiri sūt indigna ꝑsentia. Sed
q̄tū deo laudis religioniqꝫ honoris: cuius pro singula
ri incredibiliqꝫ caritate sua. prouinciam atqꝫ protecti/
onem iam pridem reuerendissima. D. tua suscepit: ce/
teris deniqꝫ q̄tū quietis ista afferre possit inspiciat. Cū
igitnr ordo sit paruū disparuꝫqꝫ rerꝫ sua tribuens uni/
cuiqꝫ loca dispositio: ut Augustino sanctissimo placꝫ
oportet ad dei gloriam cognoscendam ꝑdicandam
sapiendam propalandamqꝫ iusticiaꝫ: condita omnia
honeste ac ordinate a sapientia diuina summaqꝫ deri
uent. Sapientis est ordinare tantumqꝫ sapiētie diuine
que a deo creata sunt mirū in moduꝫ nobis pre se fe/
runt quantum ex ea omnia conspicimus ordinatius
emanare. Quis unq̄ sapientium deū cognoscere sine

ordine potuisset: cum hic ordo excellentissime in una quaqꝫ re adeo producta resplendens nobis conditorẽ optimum & sapientissimum esse demonstret inuisibilia enim dei per ea que facta sunt intellecta conspiciũtur profecto hoc modo docemur & ordine: ut p hũc ad diuina illa percipienda que uires transcendunt humanas: supantqꝫ celestes humana feratur intentio que antequam lunam: marcurium: uenereꝫ: solem marteꝫ: iouem transcenderit atqꝫ saturnum· reliqua que suprema non poterit prime cause mouentis uirtuteꝫ ac deitatis notionem accipere: nec sua eam sponte metiri: A paruis minimisqꝫ gradatim ac peditentim ad suprema nature nostre semper procedit agnitio Deniqꝫ non poterit quispiam preter rerum ordinem de sapientia dei aliquid instinctu nature cõprehendere Quicunqꝫ ẽt paria & equabilia loca õnibus tribuunt & diuine iusticie detrahunt & eam inficiari conantur: quales sunt q dicunt deum debuisse eos qui mortales sunt immortales: & qui imperfecti sunt fecisse perfectos & debuisse uariabilibus inuariabilitatem: & temporalibus delitiis delectationem immisisse perpetuam Qui sic desipiunt: debuissent & optasse sensa lapidibus· O insensatos dixerim qui & sui insipientiam ignorantes ꝓpriã etiam iustitie manifeste condemnant· Non intelligentes ꝙ dei iustitia in hoc declaratur uera esse iustitia: quia pro meritis ipsa singulorum omnibus propria loca distribuit: & cuiusqꝫ rei naturam ordine in ꝓprio saluat atqꝫ uirtute ingenti inquit August· largitate atqꝫ ubertate perfudit de9 omnes creaturas pro captu eaꝝ ut ordinem suum teneant: & locis suis acquiescant· ob id etiam diuina prouidentia gradus & ordines uoluit esse distinctos: ut dum reuerentiam minores superioribus exhiberent· potiores minoribus uirtutem dile/

ctionis inpenderent & sic uere concordie fieret ex di
uersitate connexio: & recte officiorum generetur ad/
ministratio singulorum. Neq3 uniuersitas alia potuis/
set ratione subsistere: nisi huiuscemôi differentie mag
nus ordo seruasset. Nempe celestium militiarum or/
do nobis exemplo esse poterit ubi dum Angelis ar/
changeli presunt: liquet eos nô equales sed sua quouis
q3 loca seruare & ordine ac potestate esse distinctos.
Que enim a deo sunt inquit Paulus apostolus. ordina
ta sunt. & ad Cor. omnia honeste & secundu3 ordine3
fiant & in libro iudicum dicuntur etiam stelle mane
tes in ordine suo. & ad Ro. idem Apost o. dicit. nobis
ut honeste in die ambumus Deniq3 in fine omnium
qum deus tradiderit regnum filio iesu christo: scribi
tur unusquisq3 resurg3 in ordine sno. Vbi doctores di
cunt: non erit ordo temporis: quia in ictu oculi: sed
dignitatis quia Martir resurget ut martir: Apostolus
ut apostolus. Postremo beatissimi Ambrosii sup bea
ti immaculati autoritas est que dicit. Peccat qui pre/
postere agit Nam scire quid facias: & ordinem nesci
re faciendi non est perfecte cognitionis. offendũt ple
rumq3 prepostera & ita ordinis ignorantia conturbat
negociorum nostram formamq3 meritorum. Quare
quum omnia que mente diuina confecta sunt & uni
tatem quandam ex se demonstrent & speciem condi
toris ordinemq3 pre se ferant. Hec de ordinis necessi
tate perstrinxeri3: ut in sequenti opusculo latius ueri/
tatem seu dispositionem ordinis pro mea possim uiri
li persoluere: ad quam enodandam nostra a principio
sermonis huiuscemodi percurrit intentio. Hec igit
argumenta sunt que partim theologorum: partim ca
nonistarum more digesta sunt: & inter canonicos mo
nachosq3 ultro citroq3 deducta. ¶ Arguũt in primis

monachi & qui eorum partes tuentur contra canoni
cos ratione institutionis & approbationis regule: mo
nachos canonicis honorabiliores asseuerantes. Di/
cunt enim in his omnibus institutio regule est atten/
denda. Est autē institutio regule beati Benedicti pri9
approbata q̄ institutio regule beati Augustini ut dicit
Dominicus de sancto Gemi. super. c. Episcopos. xvii.
di.: ergo sequitur ꝙ monachi anteferri debent cano/
nicis regularibus & sibi locum ex hoc uendicare dig
niorē. ꝙ attendi debeant regule institutio patet: quia
in. c. quorumdam de elec. in. vi. in glo. uerbo predica
toꝝ. secundum Io. an. Predicatores ideo antecellunt
fratres minores: quia ordo predicatorum prius est ap
probatus q̄ ordo minorum. Ideo predicatores mino/
ribus premitti debent quia coruꝫ antiquior institutio
fuit. Facit ad hoc extra de excessi. prelatoruꝫ. c. unico
& de decimis. c. primo in superscriptione. & de re. do
. c. primo. §. Sane. Q? institutio regule Benedicti sit
approbata probatur per ca. super eoď. de regularibus
trans. Ex dictis ergo patet ꝙ monachi canonicis an
teferri debent secundum opinionem & allegationes
dicti dominici. ❡ Secundo arguunt auctoritate scri
pture canonice Nam Monachi preferuntur Canoni
cis regularibus in ordine littere: & est talis ordo in ꝓ
cessione seruandus. Vnde dicit abbas sic super capit.
Auaritie de preben. ex ordine littere: que habetur de
uita & honestate cle. in capitulo Deus qui. ubi primo
nominantur monachi: deinde canonici regulares. ha
bes arguere prerogatiuam in aliis. & pro hoc facit: qa
monachorum institutio est antiquior ut dicitur q̄ in
stitutio canonicoꝝ reg. patet ergo ex dictis quia mo
nachi p̄ferunt̄ canonicis in littera ēt in aliis p̄ferri de

bent. Qđ autem preferantur in littera: patet in multis locis in sacris canonibus: ut in titulo de statu mona/chorum & canonicorum regularium. Item de filiis presby.c.i. Item de offi.ordi.c.v. Item de uita.& bo. clericoꝝ.c. Deus qui. Item de reg.trans.c.licet. & fortassis etiam multis aliis in locis.ex quibus patet ꝙ sicut preferuntur in ordine littere: ita etiam preferri debent in aliis ❡ Tertio arguunt ex dignitate: qa monachi habent abbatem: qui habet multas dignitates episco/palibus similes: ut in delatione mitre: & in benedictio nibus quas solemniter facit cum baculo pastorali. Canonici autem regc.ut dicunt non habent nisi priorem uel prepositum maioreꝫ & gubernatoreꝫ: q ex hoc apparent minores abbate: ꝙ insignia episcopalia defer/re & quodaꝫ ordines minores conferre non possunt: sicuti abbates faciunt ergo monachi sunt anteponēdi canonicis regu.ex hoc saltem quia capita habent nobiliora. ❡ Quarto arguunt: ꝙ ubiqꝫ anteponendi sunt Monachi canonicis regularibus saltem ratione cōsuetudinis .iam ī aliquibus locis prescripte sicuti iam est longa consuetudo uenetiis: ꝙ Monachis Sancti georgii maioris succedunt canonici regulares sancte Ma/rie de caritate. Similiter in processione succedunt monachis sancti Stephani canonici reg.sanctoruꝫ Victoris & Iohannis in monte Bononie: & sic fortassis fit in aliis locis ergo zc̄. ❡ Quinto arguunt ratione excellentie unius religionis ad aliam dicentis. Illa religio est excellentior & dignior ad quam transitus fieri potest de alia religione: sed de cononicorum reg.religione potest aliquis transire ad religionem monachoruꝫ & non econtra: ergo religio monachoꝝ excellentior est & dignior. Q? possit fieri huiusmōi transitus patꝫ

de regularibus transf.c.Sane.&.c.licet. et ibi per Io. an. & alios.& in.c.Intelleximus.de eta.& quali.& or. ꝑfici endorum.& per sanctum Thomam secunda secunde. q.c.lxxxix.ar.viii.c.quis c.Mandamus.& c.Statuimꝰ xix.q.iii.uideatur esse oppositum scd̃m opi. Hosti.ut infra dicetur. ¶ Sexto arguunt ex tempore & antiqui- tate dicentes: illa religio est excellentior & dignior que est antiquior: sed religio monachorum ē antiquior: er- go & dignior. probatur ꝙ sit antiquior: quia monachi ceperunt tempore Pauli primi heremite & Anthonii q fuerunt ante augustinum: Nam Augustinus.viii.libro confessionum profitetur audiuisse a pontiano phamaꝫ que adhuc recens erat apud multos: qui cum multa de Anthonio audiuisset exclamauit. Surgūt indocti & ra- piunt celū: & nos cum doctrinis nostris sine corde ⁊c. Patet igitur propositum ex dictis. Respondeo huic du bitationi ꝙ unus dicitur maior & dignior alio scd̃m ca nonistas & scd̃m Theologos pluribus ex causis. Sed in his omnibus scd̃m Io.an.in ca.primo.de officio custo super glo.ii.prius consideranda est lex municipii.ff.de alb.scri.l.iii.& de maior.& obe.c.i.uerbi gratia. Si quis abbas siue canonicorum regulariū siue monachorum haberet priuilegium: ut in sinodo prouinciali sederet primus post episcopum sicut habetur extra de priui- legi. ex ore.ubi quidam abbas ex priuilegio Constan- tini primum locum post episcopum in sinodo uigorē habere debebat tunc nulla dubitatio ꝙ lex seruanda ē municipii: sed si non ē lex singularis aut priuilegium: tunc ad legem communem recurrendum est: sicut hic in nostro proposito. Dicitur igitur scd̃ꝫ hoc primo ma ior aliquis & dignior alio ratione ordinantis seu institu entis. Vnde si quis subdiaconus est ordinatus a papa:

debet pferri illi qui ē ordinatus ab epo etiam si posteri or sit tempore. Argumentum ad hoc in. vi. de preben. c. quia sepe. &c. c. Si eū. &c. c. ii qui. &c. c. si a sede. & de ma iori. & obe. per tuas. ubi dicitur: Decens est ut illis q̄tuz conuenit a te inter alios tibi subditos deferatur quos be nignitas apostolica collatiōe ipsius ordinis honorauit Quis igitur equiparare uoluerit augustino sacerdoti & episcopo. beatum Benedictum non sacerdotem: cum Augustinus pro ingenio singulari & prope diuino do/ ctori ecclesie beato Hieronymo āteponi debeat & gre gorio quando aliquid inter ipsos doctores dubii est: in his maxime que ad doctrinam pertinent: & que subtili ter pertractantur. ut est argumentum di. ix. c. ut ueterū. in glo. profecto si materialis ecclesie fundatori specialis honor debetur ut est textus de iure patronatus. c. nobis plus honoris impendi tam sancto institutori religionis debere quis dubitabit: nō solum canonicorū sed quod ammodo christianorum: quoniam fides heresibus pe riclitabatur. Multa hic dici possent quibus Augustin9 incomparabiliter benedicto preponi omniū sapientuz iudicio proculdubio iudicaretur: sed reuerendissime dominatiōis tue sapientissime que multa ex paucis co/ gitare. pro singulari scientia sua sapit: iudicio relinquo: cum ipse in tanti uiri predicatione pro ingenii mei par/ uitate deficiam: & huiuscemodi laudes a sapientibus & prestantissimis uiris predicentur ubiq3: & ecclesia illi9 doctrina tanq̄ sole illustrata sit: & magis ac magis illu/ minet indies. ❡ Secūdo maior & dignior dicitur unus alio ratione ordinis: ut presbyter diacono: & in hoc di co ꝙ canonici regulares in eo ꝙ canonici preferri de/ beant monachis in eo ꝙ tales: quia canonici regula/ res ex prima sui institutione clerici erant: non autem

monachi. Quod autem canonici regulares essent cle
rici a principio: sicuti & nunc: probatur multiplici te
stimonio. Primo per Io. de deo in libello quem facit
de dispensatione. in questione que incipit Cum to/
tum regimen &c. qui dicit ꝙ canonici regulares cepe
runt tempore Augustini: & ꝙ ortum duxere a naza/
reis quibus committebantur sancta sanctorum. Quod
autem fuerint a principio clerici maxime tempore
Augustini: manifestum est duodecima puestione pri/
ma. ca. Nolo. & capitulo Non dicatis. & capitulo cer/
te. ubi expresse apparet ꝙ clerici erant. & xvi. questio/
ne. i. capitulo. Legi. ubi Augustinus se dicit esse de nu/
mero clericorum. Item sanctus Thomas secunda secū
de. q. c. lxxxviii. arti. ix. Ad secnndnm dicit ꝙ ordini
canonicorum regularium per se competit ut sint cle/
rici. Quod autem monachi non essent clerici in prin/
cipio patet. xciii. di. A subdiacono. ubi Siluester papa
cum ordines distinxisset dixit lectori hostiarius. hosti
ario abbas abbati monachus in omni loco representet
obsequium siue in publico siue in gremio ecclesie. Vn/
de tempore sancti benedicti sacerdos admissus ad reli/
gionem monachorum stabat prope abbatem: & cleri
ci nouitii stabant loco medio inter monachos: ut habe
tur in regula beati benedicti. lxi. Huguitio dicit ꝙ opti
nuerunt postea promotionem tempore Gelasii pape:
ut patet. lv. di. priscis. & i. q. vii. c. requiritis. in fine. & i.
q. vii. c. Necessaria. & xvi. q. i. ca. Si quis monachus. ca.
monachos. & xvi. q. i. capitulo. In parochia: ecce igitur
propositū. Qui ergo maior est i ordine etiā si postea sit
receptus in portōe pcipiēda eē uolum9 potiorē de ma.
& obe. c. statuim9. ¶ Tertio digniores & mag[bono/
rādi sūt canōici reg. q̄ monachi rōe labor[cois utilitat[

quia monachi uite priuate deputati sunt. Canonici re/
gulares deputati sunt aliorum utilitati predicationibus
scz & ministrandis sacramentis & ceteris que christia/
ne religioni conueniũt. Qđ monachi priuate uite astri
cti sint ex primeua sua institutione patet ex ethimo no
minis. xvi. q. i. c. placuit. i. & ii. Monos enim grece lati/
ne unus: achos grece latine tristis. Sedeat igitur tristis &
officio suo uacet. & c. Si cupis esse quod diceris monachꝰ
idest solus quid facis in urbibus. & c. Monachus non
docentis sed plangentis habet officium. & Bernardus
in sermone. viii. super can. can. Scimus monachi offici
um non docere sed lugere. Qđ canonici regulares pu/
blicis rebus spũalibus uitaz exponere debeat. & ex sua
institutione teneantur. & supra ostensuz est in eo quod cle/
rici esse ex primeua institutione monstrati sũt. & infra
patebit ubi ostendetur finis religiõis canonicorum re/
gularium. & ideo ut habetur de etate & qua. & or. pfi/
ciẽ. cum ars artium sit regimen animarum: & nullum
deo sacrificium maius offerri possit q̃ curã gerere ani/
marum: ad quaz gerendaz canonicorum regu. uita de/
putatur plus honoris sibi uendicare uidentur q̃ mona/
chorum uita. Honor est uirtutis premium q̃uis insuffi
ciens: ideo canonicis tanto honoris debetur ex opere
quanto se rebus publicis & cõmunibus maximisqꝫ ad
ministrandis accõmodarunt: quibus rebus nulla ma/
ior nulla dignior esse potest q̃ que ĩmortalis nature cu/
ram gerit ne pereat: & ideo Cicero primo de officiis
ait: Facilior & tutior: sed nimis aliis grauis & mole/
sta uita est ociosorum. Fructuosior autem hominum
generi & ad claritudinem amplitudinemqꝫ aptior eo
rum qui ad rem publicam & ad magnas res geren/
das accommodauere: quamobrem iis plus honoris

Cicero.

Cicero ibidez attribuit & ·ii·q·vii: Sanctaqz quippe rusticitas solum sibi prodest· & quantum ex uite merito edificat ecclesiam christi: tantuz nocet si destruentib9 non resistat &c. Augustinus autem & qui cū ipso erat tantum aliis ex officio suo uacabat: ut uix aliquid sibi ocii naucisci posset: & quantum in se fuerat: cupiebat potius solitarie uite: qui sibi q̄ aliis operam & studiuz impartiri: ut patet in decimo libro confessionum ubi ait· contritus peccatis meis & mole miserie mee agitaueram corde: meditatusqz fueram fugaz in solitudinē sed ꝓhibuisti me et cōfirmasti me dicēs: ideo xps ꝓ oib9 mortuus ē ut q uiuunt iam non sibi uiuant: sed ei qui pro peccatis nostris mortuus est· Ecce dn̄e iacto in te curam meam ut uiuam &c. De hac re multa habentur in libro de opere monachoꝝ: ubi ipse ostēdit canonicoꝝ uitam ad alioꝝ utilitatez deputatam· facit ad hoc epistola eius ad eudoxium abbatez ubi conqueritur ꝙ caligo terrenaruz occupationum ad quas astringebatur: actiones sepe & suas & suoꝝ qui secum uiuebant sauciabat & debilitabat omnium. Claret igiẗ satis ex officio publico & labore utili canonicos reg· monachis anteferri deberet ¶ Quanto digniores sut canonici monachis ratione administrationis sacroꝝ· Nā maior ē q ministrat sacra: q̄ cui ministratur: ut habetur ·xciii·di· diaconi sunt quos· & hec ratio ex ancedenti dependet ex quo clerici sunt: & monachi non: ipsi monachi accipiunt a clericis sacramenta· Argumentum ad hoc de transac· c· Veniens· & ideo in principio religionis sue: monachi sicut laici soluebant decimas clericis: ut habetur in ·c· ex parte de decimis· & in glo· ii· hec maioritas respicit honorem sedium electionum omnium tractatuum & subscriptionum· Est autem incōparabiliter dignior cetus clericoruz q̄

monachorum cum uix bonus monachus faciat bonū clericum.xvi.q.i.Legi.Immo tanta est dignitas clericorum ut monachi ī monasteriis ad hoc bene instituī uidebantur ut boni clerici esse possent: quia meliores & probatiores in clerū assumi solebant:ut. xvi.q.i. Legi. & Hiero.ad Rustcum monachū.& hētur.xvi.q.i.Sic uiue ī monasterio ut clericus eē merearis.multo tēpore disce que postmodum doceas. & ibidē.xvi.q.i.Vos aūt fratres hortamur zc.& ut dicit beatus Vgo in expositiōe regule scī Augustini ibi sc3 ꝙ uestram deceat sanctitatez. ad canonicos proprie ptinet illa uox Leuitici ca.iii.Estote sancti:quia ego sanctus sum.&.i.ad Corī.iiii.Sic nos existimet homo ut ministros christi.& dispensatores misterioruz eius.patet igitur argumentū ex dictis ꝙ canonici regulares rōne administratiōis sacramentoꝝ sūt monachis digniores.❡Quinto rōne finis Religio canonicorum est dignior religione omnium monachorum.& hec ratio secundū theologos quibus plus in disputationibus auctoritatis tribuendnm est q̄ Canonistis coartat. & in hac materia ratio ista est demonstratiua:quia finis informat actū:& omnis nostra actio speciem a fine sortitur.Est autem finis religionis canonicorum regulariū & monachorum ordinatus ad finem uite contemplatiue:inter que precipua sūt que agūtur in diuinis mysteriis ad que ordinat̄ directe ordo canonicorum regulariū quibus p se competit ut sint clerici reltgiosi. Sed ad religionem monachorum nō p se competit ut sint clerici:ut dictuz ē supra. Quod etiam affirmat sanctus Tho.scđa scđe.q.c.lxxxviii.ar.vi.& ista comparatio unius religionis ad alteram que est respectu finis est absaluta eo ꝙ finis propter se queritur.primo ethicorum.& ideo illa religio que ordina

tur ad finem absoluet potiorem alteri preponetur. Est autem finis absolute potior dupliciter. Vel quia est maius bonum: uel quia ad plura bona ordinatur: & secundum hoc dico ꝙ religio canonicorum prefertur religioni monachorū istis duobus modis. Primo quia ad maius bonum & intensius ordinatur religio canonicorum q̄ monachorum: nam ultra finem contemplationis: addit opera que aguntur in diuinis mystrriis: quia post contemplationem eructant supernam dulcedinē. psalmus. Memoriam suauitatis tue eructabunt: & ut clarius pateat que sint diuina ista mysteria que ex contemplatione deriuant: & ad que deputatur secundum dictum sancti Thome. Religio canonicorum diffiniamus quid sit diuinum & quid sit mysterium. Diuinū aliquid dicitur non solum quia a deo est: sed quia nos deo similes efficit. teste Tho. super primo ethicorum. Efficimur autem similes deo prouidendo ex nostra contemplatione & dulcedine in meditatione suscepta diuinitus proximorum utilitati: quod quidem fit per exercitationem diuinorum mysteriorum: & ideo primo ethicorum: huiusmodi officiorum susceptio diuina nuncupantur dicente philosopho. Si enim bonum est procurare bonum uni multo melius & perfectius. & ut uetus habet translatio diuinius est procurare bonum uni ciuitati uel toti genti. Ecce igitur finis potior: quia diuina pertractantur in eo mysteria: de quibus Apo. loquebatur. i. ad Corī. iiii. Sic nos existimet homo ut ministros christi & dispensatores mysteriorum eius. Mysteria enim dei secreta sunt dei que nihil aliud sunt q̄ spiritualia documenta. scd̄m illud quod habetur. i. Cor̄. xiiii. Spiritus est qui loquitur mysteria. Vnde. Ecce mysterium uobis dico: quod exponit quia

secretum erat dicens .i. Corī. xv. Omnes quidem re/
surgemus zc. Vel mysteria sunt ecclesiastica sacramē
ta in quibus diuina uirtus secretius operatur salutem.
Vnde in forma consecratiōis ecclesie dicitur myste/
rium fidei. Nec obstat: quia aliqui dicunt ꝙ sanctus
Tho. dicit ꝙ religio canonicorum reg. ordinatur ad
opera uite contemplatiue inter que precipua sunt que
aguntur in diuinis ministeriis: non mysteriis ad que
ordinatur directe ordo canon coꝝ reg. Quibus respō
dendū est ꝙ siue mysteria siue ministeria dixerit pro
culdubio potior finis erit ex quo diuinū adiecit. Nō
enim dixit misteria tm̄: sed addidit diuina. nisi enī id
dixisset: posuisset intelligi ministeriū: de quo Geñ. xl.
Recordabitur pharao ministerii tui. Verū exquo di
uina posuit non aliud intelligi pōt q̄ administratio sa
cramentoꝝ: uel predicatio iuxta illud Act. i. de Mat/
thia qui sortitus est sortē ministerii huius & aposto/
latus. Ephe. iiii. Quosdam quidem apostolos: quosdā
autem prophetas: alios uero euangelistas: alios auteꝫ
pastores & doctores ad consummationē sanctoꝝ in
opus ministerii in edificationem corporis xpi. & ad
Hebre. viii. de xp̄o dicitur. Sortitus est ministerium
& Act. xxi. Narrabat paulus p singula que fecisset de
us in gentibus per ministeriū ipsius. deniqꝫ ut intelli/
gas q̄ clare diuinuꝫ ministeriū nihil aliud esse q̄ pdi/
cationem. Audi apostolum. ii. Thimo. iiii. Opus fac
euangeliste ministeriū tuum imple. Euangeliste op9
fac non scribendo sed predicādo & ministerium im
ple. i. faciēdo que predicas: alias inanis & uacuus ser
mo doctoris est. Act. i. Cepit iesus facere & docere.
Ecce q̄ finis optimus religionis canonicoꝝ cui nihil
excellentius addi in hac uita posset. Lucere dūtaxat
per contemplationem bonum est: sed lucere & alios

illuminare melius atq; perfectius est: nihilq; diuine p fectioni appropinquare ita potest. Nam & christus exiit in montem ad contemplationem & orationem & inde predicatum uenit ad turbas. Sequant ergo ca nonici reg. hanc perfectione; Math. v. Estote perfecti sicut pater uester celestis perfectus est: qui solem suũ oriri facit super bonos & malos. & August. christiane ac apostolice dignitatis & pfectionis unicus imitator in regula canonicos & clericos suos docere uolens eẽ perfectos ait q̃to amplius rem cõmunem q̃ ꝓpria vr̃a curaueritis: tanto uos amplius proficere noueritis Ca ritas. n. de qua scriptum est ꝙ non querit que sua sunt: sic intelligitur quia cõmunia ꝓpriis non ꝓpria cõmu nibus anteponit. Patet etiã finis iste potior & melior exemplo uite institutoris nostri Augustini: cuius uita & opatio fuit totis uiribus diuinis uocare mysteriis ñ solum aute; ipse sed & ceteri qui cu; eo erant Vnde in libro de ope monachoꝝ conqueritur: ꝙ utilitati alioꝝ intentus sibi uarare non poterat: & inuehitur contra quosdam qui de elemosinis uiuebant: & labores ma nuum fugiebant & tamen clerici & rebus publicis ec clesie admĩstrandis deputati ex officio & professione non erãt: ostendens eis huiusmõi uitã fore illicitam & ne qs eũ reprehendere posset ostendit sibi & iis q cu; eo uiuebant tanq̃ clericis ecclesiasticis rebus gerendis & administrãdis astrictis oĩno licere: Vnde ait Nõ alli gamus onera grauia & uestris humeris inponimus q̃ nos digito attingere nolumus Querite & agnoscite la bores occupationu; nr̃aꝝ & in aliquibes ẽt nr̃oꝝ cor poꝝ ĩfirmitates & ecclesiaꝝ qbus seruimus tale; iã cõ suetudine; ut nos ad illa opa ad que uos hortamur ua care non sinant q̃q̃. n. dicere possimus quis militat suis stipendiis unq̃ Quis plantat uinea;: & de fructu ei9 ñ

edit: Quis passit gregem: & de lacte eius non percipit
Tamen dominuꝫ ihesum in cuius noīe securus dico
testem inuoco super aīaꝫ meaꝫ quoniã quantũ attinet
ad meũ cõmodum mlto malleꝫ per singulos dies cer
tis horis quantũ in bene moderatis monasteriis cõsti
tutũ est aliqd maībus operari & certas horas hr̄e ad le
gendũ & orandũ aut aliqd de diuinis lr̄is agendũ libe
ras q̄ tu mu tuosissimas pplexitates causaꝝ alienaꝝ pa
ti Et ad eudoxiuꝫ abbatē in epla cuius pars decisa ha
bet .xvi. q. i. c. uos ãt. ait Admonemus ergo & petimus
& obsecramus per xp̄i altissimã hũilitateꝫ & mĩficor
dissimã celsitudinē ut nr̄i mēores sitis in sanctis orōni
bus uestris q̄s uos uigilantiores & magis sobrias hr̄e
credimus .nr̄as: n. sepe sauciat & debilitat caligo & tu
multus secu ariũ actionũ quas & si sinistras nõ hēm9
coꝝ tñ q nos angariant mille passus & iubemus cũ eo
ire alia duo tanta nobis ingerunt ut uix respirare possi
mus Credētes tñ ꝙ ille ĩ cuius cõspecũ intrat gemitus
cõpeditoꝝ pseuerãtes nos ĩ eo misterio ĩ quo colloca
re dignatus ē cũ pximi mercede adiuuãtibus orōib9
ur̄is ab oĩ ãgustia liberabit. hec ille pfectior igiť actio
ē diuina misteria exercere sicut faciũt Cano. q̄ medi/
tari solũ et contēplatōi uacare sicut monachi. Nec ob
stat qd Luce. x. dr̄. Maria optimã ptē elegit Nã opus
uite actiue bipertitũ ē Vnũ qđ ĩ exteriori occupatiōe
cõsistit: sicut elemosinas dare hospites recipere auxi/
liari oppressis zc̄. hmōi que sunt mĩora sane contēpla
tōis exercitio nisi ĩ casu necessitatis: & de his ĩtelligiť
dictũ Maria op. zc̄. tũ quia melior tũ ēt quia ĩeternuꝫ
permanebit: & ĩdo subiungit nõ auferet ab ea. Sed est
aliud actiue uite opus ꝙ ex plenitudine contēplatōis
deriuat sicut doctrina & predicatõ. Vnde Greg. ĩ ome
lia. v. super eze. quasi de uiris perfectis post cõtempla/

tionem suam ad se redeuntibus dictam memoriã suaui
tatis tue eructabunt & hec exercitatio simplici contẽ
plationi prefertur. sicut .n. intensior & perfectior actio
illuminare q̃ lucere ẽ: ita meditari & que meditata sũt
& contẽplata ꝓferre q̃ ea intra se tenere: & sibi & aliis
q̃ sibimet tm̃ ꝓdesse optimum est & bene de regulari/
bus trans. c. Licet dr̃. Sicut maius bonum minori bono
ꝑponitur ita cõmunis utilitas speciali utilitati prefertᷣ
& hoc casu recte ꝑponitur doctrina silẽtio: solicitudo
contẽplatõi: labor qeti. Ad qđ utiq; designandũ Vni/
geitus dei filius xp̃s ñ de Rachele scđm carnẽ natus ẽ
sz de Lya. Nec legitᷣ in domũ suã Maria excepisse sed
Marthã Et Bernar. noli nimis insisterẽ osculo contẽpla
tõis: qa meliora sunt ubera ṗdicatõis in ꝯmone. viii. su
per can. cãticoꝝ Patet igitᷣ ꝙ summũ & primũ gradũ
religionis tenent q institiuntᷣ ad predicandũ & docẽ
dum: qui & propinquissimi sunt perfectioni episcopoꝝ
sicut & in aliis rebus fines primoꝝ coniunguntᷣ prin/
cipiis secundoꝝ Vt dicit Dyo. vii. c. de. di. no. & hunc
primũ gradum tenent Canonici Regu. qđ satis supra
ostensum est ex exemplo institutoris ex autoritate .S.
Thome & ex nõnullis aliis supra positis auctoritatib9
Scđm autem gradum tenent qui ordinantᷣ ad cõtem/
plationem solum ut dictum est: quem gradum tenerẽ
uidetur religio monachoꝝ. Tertium autem gradum
tenent qui ordinantur ad opera uite actiue. In singulis
ãt hoꝝ graduũ attendi põt ꝑeminẽtia scđm ꝙ una reli/
gio ad altiorẽ ordinatᷣ actũ ĩ eođ genẽ: sicut ĩter opa
uite actiue poti9 ẽ redimerẽ captiuos: q̃ recipe hospites
& in operibus contẽplatiue potior ẽ orõ q̃ lectõ. locus
igitᷣ cuiq; religiõi scđm suã dignitatẽ assignari poterit ꝯz
ea q̃ ex snĩa. S. tho. ubi suṗ deducta sunt. Sexto oñ ꝙ
mona. canoĩcis cederẽ debent rõne eoꝝ que ad finem

consequendu͂ instituta sunt. Nam secundu͂ doctrina͂
.S. thome si una religio hab3 statuta magis co͂ueniẽtia
ad finẽ ꝓpositu͂ consequendu͂ illa ẽ excellentior: s3 re
ligio canonicoꝝ reg. h3 statuta hmo͂i ergo zc̃. Posito
sed non co͂cesso ꝙ religio canonicoꝝ & monachoru͂
eund̃ finẽ p̃cise habeat uidelicet contẽplato͂e3. dico ꝙ
religio cano. p̃cellit religione3 monachoꝝ: qa statuta
co͂uenientiora h3 ad co͂sequendu͂ suu3 fine3. s. contem
plato͂e3 ad qua͂ disponit̃ homo p carnis maceratione3
sed appropinquat p lecto͂e3 & adheret p oro͂ne3 & de
his o͂nibus p̃cepta optima in regu. B. August. hinc in͂
respersa sunt q̃ longum & alterius opis eẽt in p̃sentiaꝝ
enumerare que statuta ẽt si habeat reg. B. Bñdicti n͂ h3
ita acco͂modata qa in ipsa reg. sunt p̃cepta que ad co͂
templato͂e3 hoĩe3 nedum ĩducunt: sed abstrahu͂t mul
tum que sunt de colligentia ĩesse. xvii. q. iiii. c. in uendi
tio͂ibus dr̃. Iniustu3. n. putam9 ut monachis cotidianu͂
opus rurale facientibus serui eoꝝ libertatis ocio patia͂
tur taceo de artificiis uariis monasterii: decura͂da per
monachos cullina & alia multa in reg. S. Benedicti im
patis: que a reg. B. August. aliena sunt & que contẽpla
tioni uacantib9 suaderi causa refrigerii & solacii pos
sunt impari nequaq̃. Non hoc dico ut sp̃m sc̃m per os
.S. benedicti locutu͂ redargua3: sed ut ostenda3 illu͂ per
Aug9. clarius cecinisse q in reg. sua spu͂ sco͂ conflata:
duo tm̃modo p̃cepta principalia co͂memorat dicens
ante oĩa fr̃es carissimi diligatur deus: deinde ꝓximus
qa ista precepta sunt prĩcipaliter nobis data. Hec igit̃
sunt que p̃cipimus in monast. co͂stituti zc̃. Benedict9
a͂t multa p̃cepta dat alia de causa que contẽplato͂i non
co͂gruunt Nam in reg. ubi de corpali exercitatione q̃
ad modicu3 ual3 precepta dat: inquit tunc uere mona
chi sunt si labore manuu3 suaꝝ uiuunt. Sed qa per sin/

gula precepta regule utriusq; discurere & ea inuicem cōparare e imensi & alterius op̄is esset ad legendū hoc tm̄ admoneo Vt qcūq; regulas utriusq; aut legerit aut cōpare uoluerit attendat īpendio que accōmodatiora ad suū finē statuta continet: & id libentissime sed grauiter faciat ac singula uerba cōsider3 quia i reg. Aug. nihil supfluū: nihil diminutū: sed quot fere uerba tot sn̄ie sunt Profecto su cū Sapiētie & spūs sancti dulcedinē undequaq; rumināti distillāt & quotiēs eā itueor aut legi audio: totiens nouos in me sensus intelligo: & admirari non desisto. Quod sane cupio ut expiantur īnumeri. quisqs cōparare eā regule. S. Benedicti uoluerit īueniet equidē incōpatibiliter aptiora cōtemplatōi statuta i ea ubiq; fere diffusa. q8 i alia regula nullaten9 poterit cōperiri. ❡Septio r ōne ātiqtatis canonici. re. monachis aꝑponi debēt: & sicut rō. vi. supra posita ƒ3 theologos cōcludit dignitatē: ita & ista ƒm canoīstas excellentiā unius religionis ad alterā: & locu3 indicat digniorē Ad hoc facit de re. iur. li. vi. q prior ē tp̄e potior ē iure: & hec cōsuetudo ab eccia apꝓbata est. Vn̄ di. xvii. dr̄. Ep̄os ƒm ordiatōis sue tēpus siue ad consedendu3 i cōcilio seu ad subscribendū uel i qualib3 alia re sua attēdere loca discernimus: & suoꝝ sibi prerogatiuā ordinū uēdicar. Ide3. lxxiiii. di. Ep̄oꝝ: & lxxv. di. ca. fi. & extra de ma. & obe. c. i. & di. lxi. i ca. Statuimus dr̄. Valde iiquū ē & absurdū: ut impiti mg̃ris & noui ātiquis: & rudes p̄ferant̄ emeritis: & speculator i rōnali i. vii. pte: dicit q Iacobus maior dictus est: aō qa maior erat tp̄e sed quia maior erat cōuersiōe ad aplātus electōe3. & Iaco. miōr dict9 qa p9 aliū ad aplātū uocatus est: tn̄ Iacobus minor cōuersione/ erat maior tp̄e: & hinc arbitror euenisse: q8 ecclesia seruat: ut Ep̄i apostoloꝝ successores ꝓcedāt ƒm ordinatōis sue tempus

Qd ēt apd ātiquos semp cōsuetū fuit: et ꝙ tp̄s uocatio nis attēdat̄ p3: quia eccl̄ia utitur ī bullis suis hᵒ argum̄to Nā petrus ponit̄ a sinistris & paul9 a dextris: quia dex tera significat̄ qes & futura uita ī q̄ xp̄s existens pau lu3 uocauit. Sinistra uero tp̄s p̄sens ī quo Petrus a dn̄o in carne exn̄s uocatus ē ad apostolatū. Nico. uero de lyra super. c. xciii. gen̄. notat ꝙ Ioseph fecit sedere fr̄es suos ad mēsam s̄m etatis ordine3 &. A. Gelii ī cōmen tariis noctiu3 atticaꝝ Lᵒ ii. Verba hec sunt Apd ātiq̄ssi mos romanoꝝ/ neq3 generi neq3 pecunie/ p̄stātior ho nos tribui q̄ etatis solitus. Maioresq3 natu a minorib9 colebant̄ ad deū ꝓpe parentū uice3 atq3 oī ī loco: inq3 ōni sp̄e hōris p̄mores potioresq3 habiti: eunq3 more3 accepisse remanos a Lacedemoniis traditu3 est apud quos Licurgi legibus/ maior oi3 reꝝ honos maiori eta ti hēbat̄. hec ille. Q? aūt Canonici sint ātiq̄ores mona chis p3 oībus maīfeste q̄ cronicas & historiaꝝ libros legerint: & q̄uis aliquot ānoꝝ dr̄a sit inter uarios histo riographos: tn̄ intra tp̄s quo. S. Bn̄dictus natus ē āni fe re centū ptrāsierūt ut ex libro. xviii. de Ciui. dei. c. ulti. & ex aliis historiographis post Aug. et Bn̄dic. colligi pōt Cedāt igit̄ Monachi caonīcis. Nā ut dr̄ ille gradu ceteros an̄cellet quē labor ꝓlixior et stipēdia meliora fecer̄ an̄ ire & hec dicta ad q̄stione3 ꝓ rn̄siōe sufficiāt ¶ Ad primū argumētu3 in cōtrariu3 huic nr̄i declara tioni. Rn̄dendu3 ē quū dr̄ ꝙ attēdenda ē institutio re gule cōcedo Sed quū dr̄ ꝙ institutio & apꝓbatō reg. Benedicti ē p̄or q̄ institutio bt̄i Aug. dico ꝙ illd ē fal sissimū & sine rōne deductū: qa āteq̄ nasceret̄. S. Bn̄di ctus p papā Gelasiu3 fuit apꝓbata non solū regula: sed oīa opa Beati Aug. in q̄bus regula cōtinet̄: & iste Ge/ lasius fert̄ canonicus regularis: & fuit natōe affer fili9 Valerii epi. illius credit̄ q̄ fuit sancti. Aug. institutor &

Hō

tempus quo scūs Aug. scribebat [illegible] ... salut. [illegible] a morte christi

coepi: ut bẽt di·lvi·c·ii·Osius papa & nõ tm̃modo ãte
regulã beati Bene·apꝓbauit opa Augustini: sʒ ẽt simul
apꝓbauit & regulã & opa·S·Basilii·ut dicit·xv· Sãcta
romana ecclesia·Ex quo seqt ꝙ canonici reg·nõ soluʒ
monachis ·S·Benedicti ãteponi debẽt: sed & aliis mo
nachis ẽt·S·Basilii: non rõne tpr̃is: qa ab uno papa· &
eod̃ tẽpore auctenticati sunt: sed ob alias rõnes supra
dictas maxime rõne finis: Saluo semp meliori iudi°·
Ad ca·ãt super eo·de reg·trans·ubi dr̃ apꝓbata regula
Sãcti Bene·R?° ꝙ ille textus attribuit Alex°·iii· q fuit
de ãno d·M·c·lx·& nõ facit ad ꝓpositũ qa regula·B·
Benedicti fuit ãte apꝓbata p alios põtifices· & p hoc
pʒ rñsio ad argumentũ ꝙ fieri solet a qbusdã impitis
dñtibus regula·B·Bene·apꝓbatã·per·S·Grego·papã q
dicit in li·dialogoꝝ multa in cõmendatõeʒ regule·S·
Bene·qbus respõdet ꝙ per multos ãnos ãte Natiuitatẽ
S·Gre·pape·& S·bene·apꝓbata fuit ut dictũ ẽ Regula
S·Aug·qd̃ ẽt si non esset non sequeret ꝙ ex illa comẽ
datõe autenticasset regulã qa summi pontifices multa
dicũt nõ ut põtifices sed ut persone ꝓuate: sicut Inno·
in suis scriptis super decretalibus epistolis zc· Veꝝ si
cõstaret ꝙ ex auctoritate apostolica id diceret ꝓfctõ
id·eẽt tenendũ ut ueꝝ & certũ sicut faciũt summi põ
tifices in lr̃is suis que ex ꝓꝓo motu aut ad alicuius in
stãtantiaʒ aliqd dubii declarãt: qd̃ nõ apparʒ ĩ ꝓposito
¶ Ad scõm dr̃·ꝙ ꝓ auctoritate cononice scripture &
lr̃alis ordinis canonicis Reg·monachi ãteponi debẽt
Respõdet huic argumẽto tripliciter: Primo ꝙ nõ qa
ordo lr̃alis nõ est ſuãdus·ut no·lo·an·sup·c·Statuimꝰ
de ma·& obe·& allegat·ff·de sol·L·Nec·n: et c·de no·
codi·cõpo·L·una & post lo·an·in eo·c·alii multi doc
tores ¶ Secundo respondet ad illud argumentuʒ ꝙ
ordo lr̃alis si seruaret multa incõueniẽtia sequerentur

qd faciliime ꝓbat. ❡ Primū incōueniens ē: ꝙ mulie/
res essent digniores clericis: ut pʒ p ca. Dilecta. de ma
et obe: ubi Inno. iii. dicit Canoīcas et clericos abbatisse
iurisditōi eē subiectas: & eo. ti. c. Mādamus quatenus
dcās Cano. & cleri. abbatisse obedientiā fuare. Ecce ꝙ
mulieres ī hoc ordine lrali ꝑponunt clericis: & tñ mu
lieres subiecte sunt uiris & ī signo subiectōis & ꝑuari
catōis debēt hr̄e caput uelatū ut est textus. 33. q. v. Mu/
lier. & xxiii. di. Mulier. & i. Thimo. ii. Mulier ī silētio
discat cū oi subiectōe ꝛc. ❡ Scdʒ incōue. seque. ꝙ ꝑor
eēt maioris aūctis q̄ Archidyaconus q ē ꝑmus p9 epʒ
ut extra de offi. arch. Ad hec nos. Q9 āt hoc seque. pʒ
p īscriptōeʒ. c. cū olim. de ma. et. obe. ubi ī supscriptōe
ꝑor ꝑpoīt Archidia. ❡ Tertiū incō. seque. ꝙ ēt eccīa
. S. Petri essʒ dignior prima eccīa lateranensi. qa. x. q. i.
. c. Sctōꝝ: prius ꝑponit ī lr̄a. ec. S. Petri: p9ea Saluatoris
ī laterano: & tñ eccīa Salua. ē ꝑma et tp̄e et digitate. qd
notat Berth. brix. xii. q. i. ī. c. Futurā. sup uerbo prime:
qd ēt maifestant plures summoꝝ pōtificuʒ lr̄e. Cuius
declarationē Venerādi oliʒ pr̄is mei ī xp̄o Thimo. &
religione clarissimi & eloquētia ꝑstātissimi iudicio de
reliquo q opusculū edidit ad Paulū ſʒ pō. maximum
ī quo plura recensuit que lateraneñ eccīe īmūitates ac
dignitates insinuāt: que ꝓ solito more suo claro & elo
quētissimo ſmōe ꝓnūciat. ❡ Quartū incō. seque ex
hoc: ꝙ Canoīci reg. Clericis secula. āteponi deberēt ut
pʒ ī. c. Pleriqꝫ de pactis. p Inno. iii. q qrius noīat ca. re.
deinde clericos: Fateor: ꝙ esset inconueniens prepo/
nere: sed debitum equipare: quia Canonici Regu. sunt
clerici ut supra ostēsum est: & seruant proprie clerico
rū uitā quā in principio nascentis eccīe clerici fuabāt
quando adhuc christi sanguis calebat qui de corpore
eius in cruce pendente defluxit: ſʒ refrigescēte postea

caritate multorum: quidā secularium more propria & pa
terna bona tenebāt nōnulli uero sequentes pristinā apo
stolorum uitā in cōmuni uiuebant: quorum primi tanq̄ te
nentes mundi fluxibilis diuitias: & labens seculū ꝑse/
quētes: seculeres uocati sunt: de quibus in cle. ii. de statu
reg. §. illas. Qui uero pristinas sanctorum apostolorum insti/
tutiones seruauerunt regulares uocati sunt cum primi/
tus oēs canonici nominarētur tanq̄ apostolorum canones
& regulas obseruātes. Canō enī grece latine regula nūcu/
patur. di. iii. canon. & ut dicit Speculator in rationali in
parte. vi. ca. quod incipit de prima aūt. In primitiua ec/
clesia & antiquitus multa post tēpora clerici qui usurpato
noīe seculares dicuntur erant regulares quod claret in
multis scripture locis. & in sermonibus de uita clerico/
rum beati Augustini quorum pars decisa habet. xii. q. i.
c. Nolo. & c. certe. qua de re qui regulam beati Augusti
ni imo apostolorum: quia ipse non aliam ab illa edidit: ut
profitetur in regula & in dictis supra sermonibus de ui
ta clericorum tenent & clerici sūt & ut clerici honorari de
bent nec minus q̄ seculares: qa strictior obseruātia non
debet eos deterioris conditiōis facere. Nec obstat quia
mutauere habitū clericorum deferentes capam more car
tusiensiū & predicatorum fratrū: & si id non sit laudabile
quia canonici regulares antiquitus ferre solebant habi/
tum clericorum: tñ uituperari nimiū non pōt cum ipsi ca/
nonici tenuerint in primis nomen clericorum. sc3 canoni
ci & domni. Deinde apostolicā uitam. Primo retinue/
runt nomē dignitatis: quia uocant̄ dōni iuxta illud Pe/
tri apostoli. Vos estis genus electū & regale sacerdotiū
Regum filii uulgo dicuntur in multis locis Domni.
uel alia rōne: quia prelati non sunt proprie ecclesiarum
dñi sed procuratores. xxiii. q. vii. ca. quod autē dicitur.
Nō sūt illa bona ecclesiastica nostra sed pauperum quorum

Vbi agitur de Rubricanti
ebda in albis.

procurationem quodāmodo gerimus non proprieta/
tem & u sufructuarii · ut de dona · fraternitatem · & de pe
culio clericoꝝ · Si quis: ideo cum quodā moderamine
nō dn̄i sed doni per syncopen noīant: & nisi fallor hec
cōsuetudo nominādi clericos ꝓpter ordinis sui sacri di
gnitatē cepit apostoloꝝ tp̄e: qđ probat ex historia inuē
tionis corpis sancti protomartir Stephani: q a Gamali/
ele legis p̄ceptore uocat ibidem dōnus Stephanus · Vn̄
& papa p̄mus & eximius ordinis clericoꝝ in antiquis
scripturis dictus est dōnus: sed ꝓpter excellentiā addit
apostolic9 · De hoc nomine dōnus memini rome legis
se in antiqssimo saxo apud scm̄ Adrianū tale memoria
le Saluis dōnis nostris Honorio & Theodosio uictori
osissimis principibus secretarium amplissimi Senatus
quod uir illustris flauianus instituerat & fatalis ignis ab
sumpserat · Nam principis nomē · i · pape propter cultuȝ
uel familiaritatem ecclesie p̄ncipibus istis xp̄ianis attri
butū est · Antiq tn̄ ꝓ dn̄o sepe dōnū dicebāt ut dicit Fe
stus pōpeius · postremo retinuerūt & habitū lineū sp q
ꝓp̄e ē habit9 eoꝝ ut refert Io · an · in cle · de elec · sup · c · i · i
uerbo habitus · qđ etiā colligi pōt ex s̄mone beati Aug ·
đ uita cle · & ex li · i · Io · cassiani đ institut egyptioꝝ & āti
quoꝝ religiosoꝝ q utebāt collobiis lineis qꝓ ī 9cilio car
taginensi alba dicit quā diaconus deferebat · cuius loco
nūc dalmatica successit ut legit in uita sancti Siluestri &
habet · xciii · di · c · Itē diacouus in cōuentu · alias · c · diaco
nus sedeat · ii · q · iii · c · Ep̄s pres byt · de h° habes in histo/
ria ecclesiastica · ubi habet de moribus ecclesie Alexan
drine exquo canonici ortū duxerunt a btō marco Pe/
tri discipulo q etiā habitū lineum portare cepere: qđ &
in uita apostoli Iacobi legit: postea in ecclesia byponēsi
p btm̄ Aug · instituti sūt · & q̄uis canonici preter habitū
lineū alicubi nigꝝ uel grisum uel alterius coloris uesti/

mētū deferāt·tñ alba uest\| lanea sub habitu lineo ꝓpior esse uidet·Nā Hiero·ad Fabiolā de ueste sacerdotali ait Vestimenta sua nō scindet qa cādida sunt: qa impoluta qa agnū sequentia·& de attōse ouis cōfecta uelleribus & hoc idem ex uerbis regule·b·Aug\|·colligi pōt ubi dicit uestes uestre lauent siue a uobis siue a fullonibus ne interiores anime sordes cōtrahat mūde uest\| nimi9 appetit9·Nā ex colorato ueste sepe lota nō ꝓueniret appetit9 mūditie s3 perturbatio & cōfusio poti9 q̄ uanitas ex dimissiōe coloris accideret·& ne qs fortassis diceret augustinū intellexisse id solū de hītu lineo & nō laneo: audiat ibidē in regula illū dicētē Vestes urās in unū hēat\| sub uno custode uel pluribus: ne a tinea ledāt· Certe linee uestes a tinea nō ledūt s3 lanee·Hac de re alibi alias sermo fiet si uerba faciā ꝙ Aug9 heremitanos frēs non instituerit: nūc satis nobis sit ostendere nō multū incōueniēs si canōici reg·partē hītus primit9 instituti mutauere cū ob aliq̄ cām honestā id fieri permittat· ut ē arg· optimū de ui·& ho·cle·deus q·ubi cōcedit q̄busdā uarii habitus ad p̄dicādū missis ut in unū habitum oēs se cōforment·& si canōici reg·deterior\| cōditōis eē debe rēt ꝓpt hītus mutationē: multomagis uituperādi essent clerici seculares q etiā habitū pristinum mutauerūt· & utinā in melius & inhonesti9 mutassent·Hoc tm̄modo in h° loco memorādū mihi uidet·Reuerende dn̄atiōi tue laudabileq3 uideret ut tue reuerēde dn̄atōis opa fiet quo āntiqu9 canōicoꝝ & clicoꝝ hīt9 quē uulgo capitiu3 appellam9 canōic\| re·auctate aplica tribueret. Nā capitiū qd nūc sup hūeros clici deferūt ad collū & ī capite canōici re·ātiqtus deferebāt·& ut deferrēt hēbāt sub p̄cepto aplico·ut claret ex cōstitutōibus ātiqssimis· & ex p̄nilegio Bn̄dicti pape·xi·Vniuersis canonic\| p orbē indulto·Quare cū paululū a ꝓposito nō iutiliter fortassis

direſſus ſum ad reſpõſionẽ rediens. dico ꝙ ordo littera lis ſeruari non debet ne canonicos regulares clericis an teponere cogeremur. propterea ꝙ nomen habitũ & ꝙ iis plus eſt: cõem & apoſtolicam uitam tenuerint: & ex hoc apoſtoloꝝ imitatores proprie dici poſſint. ¶ Quin tum incõueniẽs ſequeret̃ ꝙ monachi albi monachis ni gris ſancti Benedicti preferri deberẽt quia preferuntur in ordine litterali. in ti. de decimis. Ex parte. quod tamẽ iuſtum nõ uidetur: quia monachi albi in eccleſia noui ſunt cõparatione alioꝝ: & q̃uis regulã habeãt & ſeruẽt ſancti Benedicti: tamen per habitũ nouũ ſcʒ albũ quod ante non erat conſuetũ: & per priuilegia alii ſunt ab or/ dine monachoꝝ nigroruʒ qui antiquitus inſtituti ſunt. Iſti autẽ monachi albi in comitatu ſenenſi ceperũt per Bernardum de tholomeis & duos ſocios. ut fertur ſub Iohanne. xxii. papa anno dñi. M. ccc. xviii. ¶ Sextũ in/ cõueniẽs ſequeret̃ ꝙ Iacob9 eſſet maior Petro apoſto lo qa p̃ponit̃ ei in ordine litterali. Galath. ii. Iacob9 & ce phas & Iohãnes q uidebãt̃ colũne dexteras mihi dede/ re & Barnabe ſocietatꝭ. Idẽ poſſet dici de bñdicto & Ba ſilio: qa. xviii. q. ii. c. pnitioſam dicit̃ ꝙ oĩs religioſus eẽ debet ſub regula bñdicti uel Baſilii uel Auguſtini. Ecce ꝙ bñdictus p̃ponit̃ baſilio cũ ipſe ſcũs bñdict9 excer/ pſerit multa de regula baſilii & in ſuã regulã inſeruerit: ut ipſe teſtat̃ ĩ eadẽ regula. Hec igit̃ p ſcδa rñſione dicta ad argumtũ ſufficiãt: Sʒ tertio rñdet̃ poſito ꝙ lr̃alis ordo ſuari deberet. & ꝙ nullũ ſeq̃ret̃ incõueniens: adhuc di/ co ꝙ mõachi canõicos ex hoc antecedere nõ debẽt: qa ſi lr̃alis ordo attenderet̃. ita deberet ſeruari p canõicis ſi cut p mõachis. ſʒ canõici ĩ multꝭ aliis locꝭ in ordine lr̃e p̄us ponũt̃ q̃ mõachi ergo illos añcedere debẽt & dig niori loco collocari. argu. ad h°. xiii. q. ii. ubicũqꝫ tpm uel locoꝝ facultas tulerit apδ maiorẽ eccliaʒ ubi ſedes

est epi sepulture celebrentur. Si aut ppter tepores uel loci asperitate hoc difficile uisu fuerit apud ecclesia qua religiosorum canonicorum uel monachorum uel scimonialium religiosa congregatio communiter degerit sepeliatur. Ad hoc facit. xxvii. q. i. c. Vt lex continentie zc. precipimus quatenus episcopi: presbyteri: diaconi: subdiaconi: regulares canonici: monachi atque conuersi zc continentiam seruent zc. & de sen. ex. c. canonica. ubi dicitur canonici reg. & monachi & ad hoc item e bonu argumentu de sen. ex. non dubiu. ubi ponuntur primo clerici: deinde secundo loco canonici regulares. de simo. c. de regularibus canonicis seu monachis nos consulere zc. de postula. ex parte. Hoc etiam habes expressius de preben. auaritie. in superscriptione capituli ubi alexander papa. iii. dicit: Canonicis regularibus & monachis. Ecce igitur quod litteralis ordo ut primo rnsu e no attedit & si attenderet multa incoueniētia sequerent ut secudo loco responsum e & posito sed non concesso quod attendi debeat canonici essent preferendi: quod tamen fieri est impossibile: quia quandoque in uno met capitulo preponuntur & postponuntur: sicut in ca. ex parte. de postul. Sed posset aliquis dicere quod ordo litteralis attendi debet oio tm̄modo in superscriptionibus & titulus litterarum apostolicarum: quia in aliis locis sepe numero causa ornatus: uel casu talia nomina monachorum & canonicorum prepostque ponuntnr. sed non sic in titulis. Cum autem monachi preferantur canonici in titulo. de statu monachoru & canonicorum regulariu sequitur quod pponi debet & in aliis. Rndetur dupliciter. Primo quod non semp seruatur in superscriptionibus: quod manifeste apparet. de ma. & obe: c. cum olim. ubi prior preponitur archidiacono. & eo. ti. in suprscriptione. c. humilis fit ecouerso. quia archidiaconus pponitur: ut patet. Secundo pōt

respondeti & melius: q ordo litteralis seruatur ut i plu/
ribus presertim in titulis & superscriptionibus: et nunq
mutatur nisi appareat aliqua necessitas: ut puta quando
quis dirigit litteras duobus quarum tenor magis unum
tangit q alium. Ille cui principaliter littere diriguntur
preponitur alteri dato etiam q alias non preponeretur
ut habetur de iudiciis. Nouit. §. ne igitur. ubi abbas p/
ponitur archiepiscopo & sic in proposito. Respondeo
ad argumetu q fit pro titulo de statu monachorum &
canonicorum. Monachi enim preferuntur canonicis
reg. non pro dignitate sed quia constitutioes que in illo
titulo posite sunt monachos stringunt magis q canoni/
cos: & ad monachos principaliter sermo dirigebatur
quod satis patet in capitulis ibi positis. Nam omnia illa
capitula intulata diriguntur monachis preter capitulu
super quodam. ubi loquitur specialiter de canonico
reg. In aliis uero sermo est de uita monachoz ut pluri/
mum. ut in. c. cum ad monasterium. ubi lanea camisia
& eius carnium monachis expresse interdicitur: non
canonicis regula. ut patet ibi per doctores. Canonici
enim regule deseruiunt laxiori q monachi: ut dicit. ca.
quod dei timorem. In aliquibus tamen equiparantur
monachi & canonici. ut de postula. ex parte. & in cle.
eo. ti. ne in agro. & in. C. cum ad monasterium. ubi di/
citur: In oratorio uero & refefectorio & dormitorio
cotinuum semper silentium obseruetur. In claustro ue/
ro certis horis & locis scdm antiquam consuetudine
monasterii laudabiliter obseruatam. his exceptis om
nia fete alia ad monachos pertinent: quare non mirum
si titulus est de statu monachoz primo & postea adda
tur & canonicorum regulariu: Sed quando nulla appa
ret causa uel necessitas scribendi: tunc ille preponi deb

qui est maior. & seruari bonor cuiusl ibet bonori: & ti/
tulus superscriptionis attendi debet. Ex quo sequit꞉ ꝙ ca
nonici antecedere debēt monachos ut patet i capitulo
auaritie. de prebendis quod dirigitur per inscriptioneꝫ
canonicis regularibus & monachis. Sed contra hoc ē
Abbas in eodem ca. & Domi. de sancto gemi. super ca/
pitulo episcopos. xvii. di. qui dicunt ꝙ in inscriptione
capituli canonici regulares preferuntur monachis non
in merito uite sed in uitio auaritie. Rn̄deo huic obiecti
oni. Primo ꝙ iste abbas sub regula sancti Benedicti fuit
& illud de canonicis nisi fallor: dixit ne in legendo mi/
noris auctoritatis suis auditoribus appareret. alias illius
dictū facilius reprobari poterit q̄ dici: qa ex hoc seque
retur ꝙ culpa sua aliquis conditionem suam melioreꝫ
faceret quod est falsum. ff. de dona. inter uirum & uxo
rē. l. iii. §. i. & ff. de furti. l. itaqꝫ fullo. §. Sed nemo. & ff. ꝙ
ui aut. C. Seruius & de preben. in. v. c. eum. ubi dicitur
Non enim decet ut stultus melioris q̄ peritus conditio/
nis existat. immo totius dedecoris & seruitutis peccatū
causa prima fuit. xii. ad hoc di. xxii. de Constantinopo
litana ubi dicitur Si culpa in eis inuenitur quis subie/
ctus non sit. Est igitur subiectionis & non prepositio/
nis causa peccatum. Secundo ostenditur ꝙ illud fal/
sū dictum est ꝙ canonici fuerint auariores monachis
quia illud in ipso capitulo auaritie: nec ex littera toti
us continentie tituli apparet & ideo huiusmodi dictū
considerans Abbas siculus qui scripsit post primum
abbatē ait Abbas dicit ꝙ canonici pferunt꞉ monachis
non in merito uite sed in uitio auaritie. sed tn̄ nihil pbat
q̄si illi9 dictū nō approbatū irrideret. Similiter etiā Io.
an. super eo. c. ait. Abbas dicit ꝙ pferunt꞉ in uitio auari
tie simpliciter ab aliis tale dictum Abbatis recitatur.

quia illud aut iocose aut fatue dictū est. Ostenditur etiā illius dicti falsitas. ex. e. ti. c. de monachis ubi dicitur ꝙ uicarios parochialium ecclesiarum grauabāt: ita ut hospitalitatē mīme tenere possent. & in hoc capitulo soli monachi reprehenduntur: in alio autē canonici & monachi: & ideo monachos auariores fuisse: quia ad eos reprehendendos duo capitula: ad canonicos uero cū monachis unum tantummodo & non duo confecta sunt: quare cum ex culpa aliquis pfici non debeat & falsum sit canōicos fuisse auariores monachis. sitqȝ honor in titulis unicuiqȝ seruandus: sequitur ꝙ recte canonici preponuntur in superscriptione monachis ex debito reuerentie & merito uite & non ex uitio auaritie.

Ad tertium quum dicitur ꝙ monachi habent abbatē & non canoci ideo pfici debent canonicis in honore. Respondetur ꝙ ex antiqua institutione abbatis nomen potius est sollicitudinis q̄ honoris: & officii q̄ dignitatis ut dicitur. l. di. Accedens. in glo. uerbo abbatem. & argumentum ad hoc. xviii. q. ii. c. i. & xciii. di. a subdiacono. Immo laicus poterat esse abbas. nunc autem debet esse sacerdos de priuile. in. vi. abbates. & extra de eta. & qua. & or. pfi. tuam quāuis. in eo. ca. tuam. in minoribꝰ constitutus fuerit abbas aut ex iure aut potius ut tēdet Hosti. ex dispensatione. Cū ergo nomen nō sit dignitatis uidetur ꝙ argumentum non teneat q̄uis scd̄m Compo. de elec. in ca. Ne pro defectu. dici posset ꝙ omnes dignitates post episcopalem. ex quo pares sunt quo ad penam. si non elegerint infra tempus a iure sibi assignatum in eo. ca. Ne pro defectu. ita sunt & pares quo ad alia que ad dignitatem pertinent. Nec est bonum argumentum: abbas potest facere que non facit prior. ergo est maior illo: sicut non sequitur semper presbyter pōt que non potest diaconus: ergo maior illo. cū aliquādo

diaconus maior sit omni presbytero: quando in ali/
quo capitulo pro metropolitano: uel patriarcha locu3
tenuerit. xciii. di. c. si. Precipimus. Ita prior ē maior ab
bate: quis non possit que pertinent ad abbatem qa tūc
represeutat Prior canonicoꝝ caput ordinis antiquoris
sicut abbas ordinis iunioris. ¶ Potest tertio & clarius
responderi dicendo: ꝙ ordo Canonicoꝝ regula. oīm
inse continet nomina dignitatum ¶ Primo continet
Episcopalem. Vnde Vgo de sancto uictore q floruit ī
anno domini. M. cxl. sub Inno. ii. in expositione regłe
beati Augustini. dicit in uerbo ꝑposito tanq̄ patri obe
diatur multomagis presbytero q ōnium uestꝝ cura3
gerit ꝙ per presbyterum intelligitur abbas: & ubi nō
est abbas intelligitur Epūs Facit ad hoc de consec. di.
v. in ōnib9. ubi dr̄ ut Canonici clerici canonice uiuāt
obseruantes diuine scripture doctrinam. & sanctoru3
patꝝ: & nihil sine licentia sui Epī uel magistri corū in
composite agere presumant. in unoquoq; Epatu simul
manducent & dormiant zc. & glosa exponit hoc de
Canonicis regu. q sine licentia sui maioris: scilicet Epi
uel magistri nihil agere debent. Sic Augustinus dice
bat ꝑposito tanq̄ patri obediatur: multomagis presby
tero q ōnium uestꝝ curam gerit Prepositus in regula
nunc magister in textu appellatus est & pbr̄ in regula
hic epūs expressus est: q proprie maior ē Canonicoꝝ
regula. Hec de dignitate Episcopali. De abbatiali non
oportet dicere: qa & nostro tpr̄e abbatias dignissimas
de habitu canonicoꝝ regu. uidemus & plus extra ita/
liam q̄ intra: Similiter & ī iuribus. Scimus & iura mul
tis in locis id eē demonstrāt ut de elec. c. Innotuit ha/
bes ꝙ Canonici regu. eligunt Epm ut notat ibi Io. an.
in uerbo cōuentus dicens: sunt Canonici regu. sicut &
Canturiēses. de elect. Cumana. in uerbo abbatibus ubi

expresse apparet q̄ Canonici regu. habent abbatem. Item de eta. & qua. et or. p̄fi. c. Intelleximus. et de postu. ex parte. & argumentū ad hoc de homicidio. Significasti. & in supscriptione capituli Item argumentū de fide instrumentorum Accepimus. de sen. & re iudi. Cum. l. & A. Canonici ubi eorum abbas p dilapidatōe priuatur ubi inuenies canonicos habere abbatem. Hoc etiam patet in antiquis regulis Augustini. ubi dicebatur. Quicunque intantum pgressus fuerit malum ut occulte litteras ab aliquo: uel quodlibet munus acceperit: si hoc ultro confitetur parcatur illi et oretur p eo. Si autem deprebenditur atque conuincitur secundum arbitrium Epi uel pbri uel pp̄ositi grauius emendetur ut habetur extra regulam textus positus. xii. q. i. c. Non dicatis aliquid proprium zc. De pp̄ositiuris & prioratibus Satis claret etiam ordinem Canonicorum insigniri Nā Augustinus xii. q. i. c. Non dicatis: & in s̄mone. ii. de uita clericorum mentionem facit de pp̄ositura & prioratu: ubi inquit ego sum testis dictum ē de illo q̄ anno pp̄ositure sue p industria debita fecerit & tales prepositi uel priores deferunt mitram: & conferunt minores ordines sicut abbates sicut patet in priuilegiis Canonicorum Reg. sancte Crucis mortarii: & Sancti Fidriani de Luca. de cuius prioratu mentio habetur de testibus cogendis. Sup his & eo. ti. Tam litteris: & alibi. Sed longum esset & modum excederet nostri s̄monis ad hoc amplus aliquid adiicere cum nomen abbatis & dignitatem apud priscos nō inclusisse: & si inclusisset alias dignitates nō excessisse demonstratum esse sufficiat. Hoc in calce responsionis adiiciens Canonicos reg. Ep̄m abbatem & ceteras intra ordinem suum habere dignitates. hinc arbitror euenisse q̄ Canonici suum alicubi abbatem: a'i

bi p̄positum: quandoq; priorem nominare consueue runt. Sed quid fiendum. quando Canonici reg. & mo nachi inuicem se cōparare debebunt: & ad processio nes egredi: si monachi habebunt abbatem & non Ca nonici. Aliqui dixerunt q abbas conuentum suū de relinquere debet: & mitratus apud Episcopum ambu lare: ne abbatialis dignitas uilescere uideatur: & ita memini audiuisse ordinatum & factum uincentie p/ cessionis tempore Sed hoc nō uidetur bene consultū Nam eadem ratione priores & prepositi deberent in/ cedere apud Episcopum ne clerici & pueri qui cū p cessione episcopoꝝ & parochia'ium pbr̄oꝝ procedūt digniores prepositis apparerent. Eadem ratione & sa/ cre theologie preceptores & doctores iurispontificii quibus sanctissime religiones decorantur & ordines moleste ferre deberent: q ne dum pueri sed & ignari litterarum laici & conuersi editui qui campanis pul/ sandis & cludendis hostiis & scopandis domibus de putantur locum habeant potiorem: & ideo ipsi apud episcopum accedere & cum episcopo procedere de/ berent quod equidem si fieret magna confusio esset. Quare cū in pcessione comparentur non singulariū merita personarum sed ordinum dignitates: & ordo in uno esse non possit: sed ī multitudine que sit modo & temperantia morum & locorum distributione be ne composita sequitur q Canonici monachos etiam abbatem habentes precedere debent: & locum ob/ tinere digniorem: quia non est comparatio abba/ tis ad non abbatem: sed ordinis ad ordinem et or/ do distingui: & uarietate sua ornari non posset: nisi quelibet pars in suo particu'ari loco collocata qui/ esceret nec dedignari Abbas debet: si digniorem

Canonici obtinent locum: cum & canonicoꝝ ꝑpositi supra se uilissimos homines qui in clericoꝝ cetu pro necessitatibus coꝝ in processione consistunt equo animo patiant᷑. Meminerint uelim Paulum apostoluꝫ dicentem que uiliora magis necessaria sunt corpori: & ea maiori arte & affectu sepe cōponimus que naturaliter opprobrioꝝ referta cognoscimus Ordines ꝑfecto isti sicut corporalia naturalia: que ptim nobilibus partiꝫ necessariis ac uilioribus cōpacta menbris miraꝫ pulcritudinem uno in corpore sua uarietate cōficiunt Ita si qsqꝫ cōuentus in se consideret᷑ Religiosoꝝ uiroꝝ ueluti unum corpus habet caput & menbra: cap̄ p̄latus est: menbra sunt reliqui alii sapientes sunt & quasi oculi in corpore: alii subditi & obedientes sunt aures alii labores tollerant & sunt ut pedes Sed si isti conuentus & ordines compentur adinuicem que erant ut itegra corpa: fiunt ut menbra in uno corpore spirituali cuius caput est epūs qa ut philosophus inquit: ōnis multitudo ad unuꝫ redigi debet. vii. q. i. In apib9 princeps unus est. grues unam sequūtur ordine litterato. Impator unus. Iudex prouincie unus. Deniqꝫ Roma duos sufferre non potuit. ii. q. vi. qui. n. scit se aliis esse prepositum non moleste ferat aliquem sibi esse prelaū Quare abbas in ꝓcessione incedere debet tanq̄ mēbꝝ: & non ut caput: & se sudditū cognoscere: tum qa Epūs est caput: tum ēt qa extra locum est ꝓpriū. Vn̄ dicebat Hostieñ. de eta. & qua. & or. pfi. sup. c. Cuꝫ cōtingat: ꝙ abbates extra monasteriū suuꝫ pōtificalibus insignibus uti nō debeant Dn̄s Rodulphus: prior olim sancti Iohannis in monte Bononie summus Canoīsta post Io. de lignano: in. c. Accepimus de priuil. ideꝫ dicit. qd̄ satis conueniens uidetur. Facit ad hoc. c. Quoniam: ubi dicit᷑ ꝓhibemus oīno: ne una eadēqꝫ ciuitas

diuersos pontifices habeat tanq̄ unum corpus diuer/
sa capita habens quasi monstrum multo plus diuersa
capita in una processione nec esse nec apparere debe/
ret secundum dictam opinionem hostien· quod satis
uerū apparet si in processione tot capita mitris & in
fulis insignita una uiderentur Preterea cū extra septa
monasterii Abbates non habeant iurisditionem: satis
conueniens uidetur ut extra locum suū autoritatis &
potestatis insignia nō deferant nisi aliud in priuilegio
contineatur ut in·c· Vt apostolice in fi de priui·in·vi·
Nam si aliter fiat & abbates Episcopū comitentur de
relicto conuentu monachoꝝ primo eoꝝ cetus erit si/
cut corpus acephalum: quod incongruum est: q̄a·xii·
di·et de p̄scrip·c·Cū non: dicitur Non decet a capite
menbra discedere: sed iuxta scripture testimoniū oīa
menbra caput sequantur· Secūdo·si adheret episcopo
aut Archidiaconus uadit ante abbatē· aut post scilicꝫ
ī loco digniori: si sic utitur iurisditōe ī alieno loco: q̄d
est inconueniens: quia Archidiaconus ē primus post
ep̄m in tota diocesi·Nec curo ꝙ abbas sit exemptus:
uel non ab episcopo: quia priuilegiū suum personale
non tollit quin in loco diocesis archidiaconus sit pri/
mus post episcopū· Sed si archidiaconus qui nō est
mitriatus anteponitur in loco Scilicet digniori abbati
& abbas uadat ante archidiaconū: eadēꝫ rōne curare
non debet Abbas ꝙ prior uel prepositus non mitria/
tus succedat in locum potiorēꝫ ut supra dictū est qua
re consequens est ut canonici preficiantur in ꝓcessio
nibus etiam si Monachi habent abbatem: & non Ca/
nonici: tum quia compatio est ordinis ad ordinēꝫ: tū
quia in signibus episcopalibus: Secundū Hostien·ab/
bates uti non debent neqꝫ conuentum sine capite face
re· ¶ Ad quartum quum Arguitur rōne consuetudi

nis iam aliquibus in locis inueterata & prescripta res/
pondetur ꝙ consuetudo que est minor precedat ma/
iorez:est ĩprescriptibilis Scd͛z Hostien·in·c·i·de ma·&
obe·& extra de cõsuetudine:dicitur·Consuetudo que
canonicis statutis obuiat:nullam penitus obtineat fir/
mitatem:argumentũ ad hoc optimũ secund͛ hostien·
lxxxix·di·Ad hoc·& dicit ꝙ talis consuetudo est nõ
solum in prescriptibilis:sed etiam ecclesiis onerosa de
con·c·i·Consuetudines que ecclesiis grauamẽ induce
re dignoscunt͛:nostra nos decet consideratione remit
tere·& ista cõsuetudo potius in hac pte ac uerius cor
ruptela appellari potest: que non est tamen usqꝫ adeo
ualitura:ut iuri positiuo debeat preiudicium generare
argumentũ de con·c·ulti·et di·ii·Consuetudinis ususqꝫ
longeui non uilis autoritas est:uerũ non usqꝫ adeo ua
litura sui momento ut aut rõnem uincat:aut scriptam
legem·& non mirꝫ si monachi Sancti Georgii·locum
usurpauerunt sibi uenetiis digniorez:quia monasteriũ
Sancte Marie caritatis ubi Canonici reg·habitant:mẽ
brum erat Sancte Marie in portu extra Rauenam:cu
ius ecclesia deserta erat:& monasterium equorꝫ stabu
lum longo tẽpore fuit ubi nunc mensa fratruz:diu pre
sepia iacuerunt & capite offenso menbra languebant
Nam monasteriũ caritatis quod in corpore ciuitatis
erat incolebant alienigene admodũ pauci ꝓ custodia
eius nomine qui illud in cõmendam tenebat qui &
monasterium destituit:& redditus eius alienauit mul
tos·Sed Abbatia Sancti Georgii in manibus fuit
semper nobiliuz usqꝫ ad reformationis tempus & ma
iori diligentia & monachorum numero conseruata
& custodita ita ut ne sua tantũmodo iura antiqua cus
todita sint·Sed noua sunt addita plurima·Sicuti in ꝓ

posito dignitas illa antecedendi possidendiqꝫ locum dignioerem quasi non iure sed nobilitatis abbatum arbitrio sibi arrogata sit. Simile fuit Bononie Quare tales consuetudines imo corruptele ita auferri deberēt autoritatē pontificis Maximi & tua opera. Reuerēdissime presul: ut deinceps allegari non possent: & aliis in locis oriri. Nam cum ipse in monasterio Sancti Iohānis in uiridario loco nostro residerem: & uocati ad ꝓcessionem essemus fuissetqꝫ ire ad eam necesse: orta ē huiuscemodi contentio inter Sancte Iustine (que oliꝫ ecclasia fuit regularium Canonicorum si quis bene cōsiderat textum: & que scribit Hostien. super capit. ex litteris de offi. iudi. delegati: nunc autem abbatia est & locus a quo congregatio Monachorum Sancte Iustine titulū cognomen accepit) & inter Canonicos regulares Sancti Iohannis in uiridario padue qui lateranensis ordinis sunt: & sub Reuerendissime dominationis tue protectione degunt. Habebant Archidiaconum monachi fautorem: nos uero deo fauente iustitiam & ideo pontificis iure tuebamur. Cunqꝫ ultro citroqꝫ deducta in publicum uerba complura fuissent: tandem in medium adducta est per archidiaconum consuetudo olim seruata uenetiis quam asseuerabat & patauii seruari debere: Cui cum dixissem a Romana ecclesia que & caput omnium & nostrum exēplar esse debet: non a uenetiis in ecclesiasticis rebus argumenta sumenta sunt: intulissemqꝫ et auctoritates adductas & in fine omnium dixisseꝫ: Vsus autoritati cedat prauum usum lex & ratio uincat di. ii. capitulo primo astantiū ōniuꝫ iudicio añcedere nos īpulsi sunt nosqꝫ loco digniori successimus. qđ eqdem debitū qa factū usurpatū ꝑscriptōeꝫ ñ inducit. xiii. di. Illđ. xvi. q. iii. licꝫ

& in talibus nullus numerus defendit annoꝝ ·xxxiii·
·q·v· quod dicitur · ¶ Ad quintum quum dicitur ꝙ
illa est excellentior religio ad quam potest fieri transi
tus & non regressus ab ea·R°º primo ꝙ tale argumen
tum nõ tenet· Nam clerici seculares & pbrĩ ad monα
chos & Cartusienses transeũt & de tali monachatu ad
clericatum secularem & uitaꝫ redire non licet: & tamẽ
monachoꝝ religio non est excellentior statu clericali
xvi q·i·Legi quia uix bonus monachus facit bonum
clericum Similiter non ualet·Canonichi possunt fieri
monachi & monachi non possunt fieri Canonici re·
ergo religio monachoꝝ est excellentior· Sꝫ bene seqꝰ
ergo est excellentior in artitudine scilicꝫ· Vel ut Cano
niste dicunt est asperior & durior: qa monachi rõne
reg·Sancti benedicti uiuunt strictius & austerius q̃ ca
nonachi reg·qui regule inseruiũt laxiori de statu mo·
& cano·reg·qꝺ dei timorem·Si ergo non sequitur est
excellentior·exinde non sequeꝛ ꝙ monachi anteferri
debeant Canonicis re·Patet igitur rõ ad argumentum
q̃uis possit responderi: ꝙ Canonicus reg· fieri non po
test monachus sm opinionem Hostien·ut ipse notat
de eta·& qua·& or·p̃ti·sup.c·Intelleximus: & si alii sen
tiant oppositũ· Vnde Hostien·dicit ꝙ intellectꝰ cano
nis est oppositus·qa Vrbanus ·ii· Papa scribens ad ab
batẽ sancti ruffi fecit statutũ ꝙ canonichus fieri non
possit monachus: quod statutũ fecit in fauorem sue re
ligionis: qa ipse urbanus fuit Canonicꝰ reg·& habeꝛ
canon·cix q·iii·c· Mãdamus·&·c·Statuimus: ꝙ scrip/
serit ad abbatẽ·S·ruffi in fauorem sue religionis: satis
ueꝝ apparet qa sanctus Ruffus fuit Canonicus reg: ut
fertur & monasterium illud qꝺ est ualentie est Canoni
coꝝ Re·Scꝺꝫ Hosti·ergo dicendũ eẽt ꝙ argũ·nõ tenꝫ
qa Canonicus nõ põt fieri mõachus: & causa eẽ possꝫ

quia non aſcenderet ad artiorē uitam. Nā ut dicunt do
ctores ſuper.c.Sane.de reg.tran.oportet conſiderare ꝙ
multotiens aliqui ſe ita conſtringunt & artāt per cōſti/
tutiones ꝙ q̄uis regula ſit laxior tamen conſiderādo cō
ſtitutiones que fieri poſſent & facte ſunt in aliquibus lo
cis uita canonicorum reg.eſſet artior q̄ monachorū &
tunc non dubitandū eſt ꝙ poſſet fieri tranſitus ad artio
rem:& tūc monachus poſſet fieri canonicus reg.quod
de facto habetur in.c.Intelleximus. ubi dicitur ꝙ qui/
dam canōicus reg.effectus eſt monachus & de mona/
cho factus eſt canonicus regu.& laudant a papa mores
& couerſatio eius.Nec obſtant reſponſiones gloſe que
dicit ꝙ non ſtetit per annū & monachus fieri potuit ca
nonicus.Aut ideo dicit glo.fuit de ordine canonicorū
reg.ſed ſine licentia exiuit iſte ſolutiones ꝙ ſint uere &
ex textu apparet nec ipſa glo.probat.In textu eſt bonū
argumentum contra gloſam ꝙ ſtetit per annū in mona
chatu:quia dicit textus ꝙ cōſcientia remordebat ei: ex
eo ꝙ penitentiam canonis non ſeruabat que habetur
xix.q.iii.Mandamus.que uult ꝙ canonicus reg.factus
monachus.ſi poſtea ad canonicam reuertatur iuſta de
cauſa portet cucullam ſuper habitum & ſtet ultimus in
choro.Non eſt exiſtimandū ꝙ aliquil nonacho peſſet
& tante leuitatis uir eſſet ut nouitiū arbitraretur obliga/
tum eſſe pene canonis cum nouitius nedum ad ſuā reli
gionem primā.ſed ad ſeculū redire poſſet ſi ad religio/
nem de ſeculo uenit.Nec poteſt etiam dici ad canoniā
illum reuerti potuiſſe: quia de licentia canonicoꝝ non
intrauit religionem monachoꝝ:quia ex eo ꝙ ſine licen
tia abiit facultas non datur ei reuertendi ſed monaſte/
rio ius eum repetendi:quare uidetur dicendū ꝙ mona
chus fieri pōt canonicus et canonicus monachus:dum

tñ semper artiorem statum accedatur: siue rône regule siue ratione constitutionum & uiuendi cōmunem modum & ista uidetur opinio omnium canonistarum ac et sancti Tho. secūda secunde. q. ult. ar. viii. Sed siue iste transitus fieri possit: siue non possit non tenet hoc argumentū: potest de ista ad illam trāsiri: ergo illa ad quam fit transitus est excelllentior: sed bene tenet. ergo est artior: nō dignior qd ostēdere uolebamus ut supra satis deductum est. ¶ Ad sextum quū dicitur q monachi sunt antiquiores: quia ceperunt tēpore Pauli prime heremite & Antonii. Respondetur q monachi sancti Benedicti de quibus nunc sermonem facimus ante sanctū Benedictum incipere non potuere: quare cum sanctus Augustinus longe ante inceperit regulā quam Benedictus: monachi canōicis tanq̄ antiquioribus cedere debent: sed quid agendum si inuenirentur monachi sancti antonii: Respondeo q illi tunc dicendi sunt initium habuisse: non quando cepere: sed quādo ab ecclesia approbati sunt. Fuit autem eorum ordo priuilegiatum & autenticatum multo tempore post regulam sancti Augustini. & multi ordines sub regula Augustini ante illā institutionem & approbationem fuerunt uariis priuilegiis decorati. Sub regula beati augustini post canōicos regulares qui eam ueluti parentem propriam amplexātur & matrē. Sed propter sui dignitatē & multiformeꝫ intelligentiam nonnulli alii ordines dignissimi postea uariis tēporibus instituti & p sūmos pontifices approbati militāt. In primis frēs pdicatores p. s. Dominicum olim canonicum reg. instituti & per honoriū tertiū cōfirmati āno pōtificatus eius pmo & a natiuitate christi M. cc. xvi. Heremitaꝝ etiā ordo qui cepit sub gregorio papa: x. qui creatus papa fuit. M. cc. lxxi. ut patet i cau. a

cōmissa bonauenture cardinali ordinis minoꝝ que uer
tebat̃ inter heremitanos & frēs minores. Vn̄ colligitur
ꝙ tunc confirmati sunt circa annū dn̄i. M. cc. lxxi. uel
circa de quibus alias sermo habendus ē: quum ostēde
mus uanissimas esse nugas coꝝ q illorum ordinem ab
Augustino institutū fuisse asseuerāt. Itē seruite fratres
Ordo etiam sancte Brigide: ordo scopetinorū: quia ita
dicuntur a loco primo sui monasterii ubi ceperunt qđ
scopetū dicitur apđ florētiā: quibus indultū ē ut priuile
giis canonicoꝝ reg. gaudeant q̄uis habitus nō sit cano/
nicorū reg. nā canonicis regularibus nisi publice lapsis
interdicitur indumentū cuculle: hoꝝ ordo tēpore Gre/
gorii. xii. pullulauit. āno dn̄i eni Iesu xp̄i. M. cccc. vi. fa/
ctus fuit papa Greg. Ordo etiā. s. Hierony. tp̄e Eugenii
iiii. confirmati. Ordo tēplarioꝝ militū q scđm quosdā
cepit sub Honorio. ii. in āno dn̄i. M. c. xxi. & primi uo/
uerūt uiuere mō canōicoꝝ re. i trib9 uotis & dat9 ē eis
p̄mo hitus alb9. & scūs Bernar. eis uiuēdi regulā seu cō
stitutionē cōposuit: q̄uis uincentius histo. l. xxviii. c. vii
& viii. uideat̃ tenere ꝙ cepere sub Innocētio. ii. āno dn̄i
M. c. xxxi. Ordo etiā hospitalarioꝝ q̄ fm Vincē. histo.
li. sup̄scripto uidet̃ ortū duxisse sub eođ āno dn̄i & pō.
Inno. ii. Ordo cruciferarioꝝ q cepit tp̄e Alexādri pape
iii. q creatus fuit papa. M. c. lx. Ordo etiā scī antonii de
quo antea dicebat̃: q ideo alios ordines sequi debet qa
p9 alios pullulauit & p pōtifices maxios p9 alios appro
batus ē. Si etiā repiret̃ ꝙ autēticata eēt eoꝝ īstitutio tp̄e
scī antonii adhuc dico canonicos dignitate & tp̄e ordi/
nes oēs antecedere dignū eēt. Nā qn̄ papa cōsulit̃ eius
cōsilia & ep̄le ac determinatiōes ut ius publicū seruari
debent: ut no. de filiis p̄sbroꝝ. in glo. i. & di. xv. Sancta
romana. ubi dr̄: Decretales ep̄le q̄ btissimi pape diuers

tēporibus ab urbe roma pro diuersorū patrū consolatione dederūt/uenerabiliter suscipiende sūt: Cum ergo beatissimus Eugenius asserat canonicos institutos esse tempore marci apostoli Petri discipuli: pro certo tenendum ꝙ omnes ordines religionū antecedere & ordini clericali coequari debebunt/Eugenii uerba hec sūt qn̄ restituit canonicos regulares in suam antiquissimā domum & ecclesiam lateranensem dicentis: Venerabilez locum pro populi dei salute & sūmi regis gloria ditauerunt: & ex thesauro christi sacratissimo inenarrabilibus & incōprehensibilibus indulgentiis: & diuine gratie largitate· & remissionū exuberantia ornauerunt honorum priuilegiis sublimauerunt & decorauerūt titulis dignitatum diuinam in terris familiā clericoruz q uitā religiosam ducerent ·& ad exemplum nascentis ecclesie sanctam instructionem seruarēt quos canonicos regulares appellamus : ut sacrum inter clericos & christi ministros uiuendi modum in sancta basilica instituerunt firmauere & erexerūt: & ex perpetuo deputarunt & hi prime in terris ecclesie & matris sanctoꝝ apostolica prouidentia curam gererent qui primoꝝ christiane religionis clericorum normam traditiones & instituta sectantur·huius profecto sacri ordinis & sancti propositi post sanctos apostolos: primum in alexandrina ecclesia Marcus Petri discipulus fuit institutor & cōditor ac gliosus doctor augustinus diuinis regulis decorauit & scē memorie Vrbanus insignis martyr ·xii·scissim9 pōtifex generalis decreti ordinē r̄formauit & btīssim9 Gregꝰ Augustino angloꝝ episcopo uelut plātationē sacrā cōmisso sibi populo precepit institui & ī occidētis finibus āpliari·Hi sunt profecto qui scōꝝ patruz uitam probabilē imitantur·& aplōꝝ instituta instinctu sancti

ſpiritus renouant: qui ad exemplum illorum credentiū conuenerunt in unum quibus erat cor unum & anima una qui paſtoribus ſuis iuxta eccleſiaſticas & apoſtolicas traditiones obediunt. Sicq; hec ſancta & deo placēs īſtitutio ātiqtus & ab ipſis fere ꝑmordiis obſuata extitit & ſacrā baſılicā p dicti ordinis clericos p lōga tp̄a ſācte & ſalubrit̄ gubernatā fuiſſe certiſſima ſciētia & ueritate comperimus & hoc certiſſime teſtātur innumerabilia documenta: hec ille. Cedāt his omnibus qui monachorum preclara q̄uis inſtituta tuentur & iam tandem canonicos regulares accipiant antiquitate: dignitate: ordine: diuinorumq; adminiſtratiōe debere pre ceteris honorari uenerariq; eos clerici: & in ſui iaz eos conſortio collocare dignentur: cum eorum inſtitutore nihil antiquius nihil ſanctius eorum: item fine nihil utilius: nihil diuinius exiſtimari ac beatius poſſit. Hec ſunt preſul reuerendiſſime que & ſi tui nō ſint digna preſentia: tamē pro debito in primis promiſſionis mee iam pridez tue Reuerendiſſime dominationi habite: & obedientie patrum uite mee inſtitutorum: q̄uis exilia: q̄uis inornata pro paruitate ingenii mei ubicunq; deſcripſi

Finis Laus deo:

¶ Reuerendissimo in christo patri & domino. D. Iohā ni arcimboldo tituli sancte Praxedis pres bytero Cardi nali dignissimo ꝓtectori ac bn̄factori optimo Cōstāti9 mediolañ. ca. R. Sal. Eusebius Cōradus cōcanōicus & conterraneus noster uir doctrina & religiosa integrita/ te conspicuus Reuerendissime dn̄e & Cardinalis prin/ ceps cū pridem ab altissimis sacre theologie studiis nu merosaq; iuris pontificii lectione pene fessus non nihil animi gratia respirare uellet: nec ꝙ multa mala iuxta Sa lomonē semp operatur: ocio inutili tabesceret: Luciani Samositani edoctus sententia: alia esse peritoꝝ: alia idio tarum ocia: quibusdam leuioribus studiis adiecit ani/ mum. Itaq; cum altercatio quedam inter canonicos R. sancti Aug. lateran. & monachos sancti Benedicti de p̄sidētia orta fuisset. Eā contētionē memoratus Eusebi9 uno uoluīe examusim disputauit: ubi canonicū nomē ita prefert monacho ut iura leges tēpora rōnesq; iubēt preferendum: Ea aūt aggressus fuit Eusebius ueritatis que nūq̄ latere potest robore et qua omnib9 quidē ma xime autem nostris iuxta apostolū afficimur concano nicoꝝ caritate. Ipsum aūt uolumē sacratissimo nomini tuo dicauit: qui cuȝ pro tua doctrina errare nescias: ita ceteros ab omni errore exemptos esse letaris: & cū pro tua innata humanitate soleas omniuȝ honestas causas protegere nescio: quo pacto peculiari quodā fauore ca nonicā gentē aīo tibi habituq; coniunctissimā fouere delegisti Hunc codicem Eusebius cuȝ per locoꝝ inter capedinē muniaq; religionis coram Reuerēdissime D tue exhibere nequeat per me tibi ab insubrib9 ubi nūc degit istuc ꝓfectum reddi uoluit. Accipe igitur reuerē dissime D. libellū ipsum: & auctorem Eusebiuȝ pariter ac oblatorem Constantium omni officio ac pietate ti/

bi deditissimos inter ĩmaculatum & fidum cetũ tuum annumerare digneris: Vale cui me humiliter cõmẽdo.

Impressum Rome a natali dominico. M.cccc.lxxxi. die.xx.decembris per magistrum Iohannem Franci/genam opera generalis procuratoris or.ca.reg Latera/nensis congregationis D.Constantii et D.philippi par/mensis socii sui.

Tractatus De processionibus

¶Quo ordine quoq; loco Clerici Canonici Regulares & Monachi ac ceteri religiosi procedere debent

